

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Jan WOJNAROWSKI
Grzegorz LEWANDOWSKI

ZADANIA ORGANÓW
ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W ZAKRESIE
UZUPEŁNIANIA SIŁ ZBROJNYCH RP

53643

WARSZAWA

2001

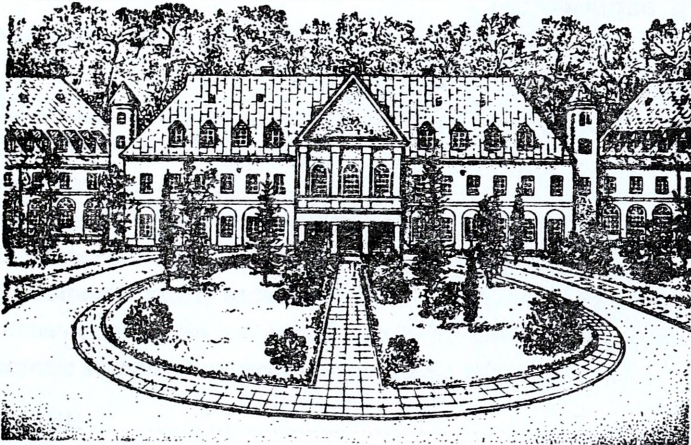

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

Jan WOJNAROWSKI
Grzegorz LEWANDOWSKI

**ZADANIA ORGANÓW
ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W ZAKRESIE
UZUPEŁNIANIA SIŁ ZBROJNYCH RP**

WARSZAWA

2001

Niniejszy materiał studyjny jest przeznaczony do wykorzystania na Wyższych Kursach Obronnych dla kierowniczej kadry administracji państwowej.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
1. ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI W POKOJOWYM UZUPEŁNIANIU SIŁ ZBROJNYCH	7
<i>(Jan WOJNAROWSKI)</i>	
1.1. Charakterystyka pokojowego uzupełniania sił zbrojnych	8
1.2. Formy odbywania służby wojskowej	12
1.3. Zadania organów administracji	19
2. ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W ZASPOKOJENIU POTRZEB OBRONNYCH SIŁ ZBROJNYCH (JEDNOSTEK WOJSKOWYCH)	23
<i>(Jan WOJNAROWSKI)</i>	
2.1. Charakterystyka potrzeb obronnych sił zbrojnych (jednostek wojskowych) ..	24
2.2. Planowanie i organizacja zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych	26
2.3. Kompetencje i zadania organów administracji w zabezpieczeniu potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych	36
2.4. Uzupełnianie sił zbrojnych z zasobów rezerw państwowych	50
2.5. Wojenne uzupełnianie sił zbrojnych	53
3. ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI I GOSPODARKI W PLANOWANIU ORAZ WYDZIELANIU ŚWIADCZEŃ NA RZECZ OBRONY (SIŁ ZBROJNYCH)	56
<i>(Grzegorz LEWANDOWSKI)</i>	
3.1. Istota świadczeń	57
3.2. Planowanie świadczeń na rzecz obrony	60
3.3. Nakładanie obowiązku świadczeń osobistych oraz przeznaczanie nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele świadczeń rzeczowych	63
3.4. Wykonanie świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony	67
3.5. Znaczenie świadczeń na rzecz obrony dla SZ RP	68
ZAKOŃCZENIE	74
BIBLIOGRAFIA	75
ZAŁĄCZNIKI	76

WSTĘP

Kierunki działań organów administracji publicznej w zakresie uzupełniania Sił Zbrojnych RP mają na celu umożliwienie im sprawnego funkcjonowania na czas pokoju i wojny.

Do najważniejszych przedsięwzięć z obszaru przygotowań organów administracji publicznej pod względem organizacji i zabezpieczenia wykonania zadań uzupełnieniowych na korzyść sił zbrojnych należą:

- uregulowania prawne w postaci czytelnych i korzystnych przepisów wykonawczych dla wszystkich osób fizycznych i prawnych uczestniczących w zabezpieczeniu uzupełniania sił zbrojnych;
- ustalenie kompetencji i zadań dla administracji państwowej oraz samorządu terytorialnego, a także podmiotów gospodarczych;
- odpowiednie przygotowanie obronne (przeszkolenie) osób funkcyjnych odpowiedzialnych za planowanie i realizację tych zadań.

Całość zadań związanych z uzupełnianiem sił zbrojnych jest realizowana przez organy administracji publicznej w okresie pokoju, nie liczone tylko w okresie wojny.

Niniejsze materiały przeznaczone są do studiowania (wykorzystania) przez kierownicze osoby z komórek organizacyjnych urzędów wojewódzkich, powiatowych i gminnych (miejskich) uczestniczących w zorganizowanych kursach obronnych. Zawarte w tekście założenia dotyczące uzupełniania sił zbrojnych, zostały opracowane na podstawie obowiązujących przepisów prawnych, bądź ich projektów – co zostało objaśnione w odnośnikach oraz w oparciu o dotychczasową praktykę.

Problematyka uzupełniania sił zbrojnych została przedstawiona w oparciu o trzy bloki problemowe:

- 1) zadania organów administracji w pokojowym uzupełnianiu sił zbrojnych;
- 2) zadania organów administracji publicznej w zaspokojeniu potrzeb obronnych sił zbrojnych;

3) zadania organów administracji i gospodarki w planowaniu i wydzieleniu świadczeń na rzecz obrony (sił zbrojnych).

Celem tego opracowania jest przybliżenie studiującym niektórych aspektów praktycznego planowania i organizowania zabezpieczenia uzupełniania sił zbrojnych w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Opracowany materiał może stanowić podstawę do dyskusji merytorycznych w organach administracji publicznej.

1. ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI W POKOJOWYM UZUPEŁNIANIU SIŁ ZBROJNYCH

Siły Zbrojne RP są podstawowym elementem obronności państwa. Służą ochronie niepodległości RP i niepodzielności jej terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jej granic¹.

Siły zbrojne przygotowywane są do wykonywania zadań w ramach obrony kolektywnej NATO, jak i zadań reagowania kryzysowego. We wszystkich rodzajach sił zbrojnych (wojsk lądowych, lotniczych i obrony powietrznej oraz marynarki wojennej) utrzymywane będą wojska o wysokim stopniu gotowości do działania, zdolne już w składzie i strukturach pokojowych do szybkiego reagowania na każdy rodzaj zagrożenia, w tym zwłaszcza do natychmiastowego odparcia agresji na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz wojska o zróżnicowanym stopniu gotowości przeznaczone do wsparcia i kontynuowania prowadzonych operacji².

Obydwie grupy wojsk wymagać będą pokojowego ich uzupełnienia poborowymi o wysokich predyspozycjach fizyczno-psychicznych.

Nasze Siły Zbrojne są budowane w oparciu o kadrowy system organizacyjny, co oznacza, że w czasie pokoju istnieją nieliczne siły zorganizowane w jednostki wojskowe o różnym stopniu pokojowego rozwinięcia, które faktycznie spełniają rolę ośrodków szkolenia kadr i żołnierzy – przyszłego zaplecza mobilizacyjnego. To zróżnicowane rozwinięcie jednostek wojskowych w czasie pokoju włącznie z jednostkami nowo formowanymi, wyznacza potrzebę utrzymania dużej liczby wyszkolonych żołnierzy rezerwy. Potrzeby te można zaspokoić przez powoływanie poborowych do odbycia służby wojskowej i przygotowanie ich do zadań obronnych na wypadek wojny.

¹ Siły zbrojne to wojskowa organizacja społeczeństwa przeznaczona do obrony narodowej. R. Szeremietiew, *O bezpieczeństwie Polski w XX wieku*, AON, Warszawa 2000, s. 335, oraz *Strategia obronności RP*, MON, Warszawa 2000, s. 19.

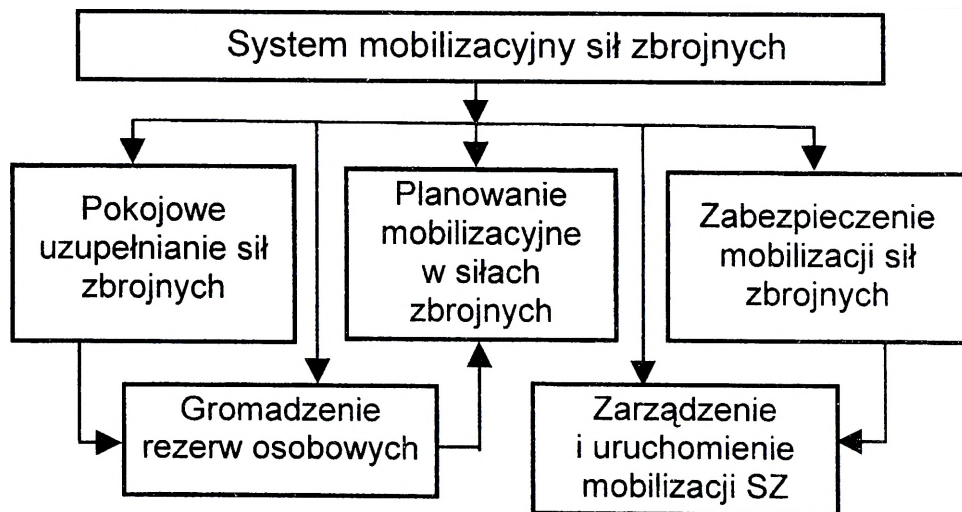
² Tamże – *Strategia* ...

1.1. Charakterystyka pokojowego uzupełniania sił zbrojnych

Pokojowe uzupełnianie sił zbrojnych obejmuje zespół przedsięwzięć organizacyjno-prawnych realizowanych przez organy administracji (publicznej i wojskowej – specjalnej) mające na celu zapewnienie właściwego przygotowania i stałego dopływu zasobu poborowych do wykonania powinności obronnych, głównie w formie odbywania czynnej służby wojskowej³.

Przez istnienie pokojowego uzupełniania sił zbrojnych jest możliwość uczestnictwa obywateli w spełnianiu powinności obronnych – konstytucyjnego obowiązku, a przez to przygotowanie zasobów osobowych do przyszłych potrzeb obronnych, w tym potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych.

Stąd wynika, iż pokojowe uzupełnianie sił zbrojnych jest pierwszym i podstawowym elementem funkcjonowania systemu mobilizacyjnego sił zbrojnych (rys. 1), głównie w sferze gromadzenia przyszłych zasobów rezerw osobowych.

Źródło – opracowanie własne autora

Rys. 1. Problemy mobilizacji sił zbrojnych

³ Definicja autora.

Funkcjonalny schemat pokojowego uzupełniania sił zbrojnych obejmuje:

1. Prognozowanie rozwoju demograficznego państwa w kontekście podmiotów przyszłych potrzeb obronnych państwa

Prognozowanie demograficzne dotyczy liczebności populacji, jej zdrowotności oraz przyszłego poziomu wykształcenia (tabela 1).

Tabela 1

PROGNOZA WIELKOŚCI ROCZNIKÓW POBOROWYCH

Lata	Liczba mężczyzn (19-latków) w tys.	Stanie do poboru	Prognoza zdolnych do służby	Prognoza odroczonej	Potrzeby obronne
1	2	3	4	5	6
2000	329,6	316,4	230,9	138,2	143,9
2005	310,8	298,3	217,7	130,6	104,9
2010	261,0	250,5	182,8	109,6	104,9
2015	241,2	231,5	168,9	101,3	104,9

Źródło: GUS – 1998 r.

Wysoki wskaźnik – około 30% (rubryka 2 minus rubryka 4) niezdolności populacji 19-latków – mężczyzn do odbycia służby wojskowej ma swoją przyczynę już w wieku niemowlęcym. Badania psychologiczne wykazały, że na około 7 milionów dzieci objętych obowiązkiem szkolnym, aż 1,5 miliona wymaga specjalnej opieki, co stanowi 21,4% bieżącej populacji. Wśród tej liczby dzieci 6% z nich cierpi na ciężki niedorozwój psychiczny lub schorzenia neurologiczne, a około 15% dzieci posiada schorzenia rokujące nadzieję pełnej adaptacji do społeczeństwa przez odpowiedni proces adaptacyjno-wychowawczy.

Rejony o szczególnie złym stanie zdrowia dzieci i młodzieży poborowej są skupione w województwach: śląskim małopolskim i podkarpackim.

Z prognoz demograficznych poborowych wynika, że około roku 2008 rozpocznie się głęboki niż demograficzny tej młodzieży męskiej, która jest zobligowana do odbycia służby wojskowej. Proces ten może trwać przez okres dalszych kilku lat.

2. Planowanie uzupełniania sił zbrojnych poborowymi

Proces planowania uzupełniania sił zbrojnych na czas pokoju posiada swoje umocowanie w corocznie wydawanej uchwale Rady Ministrów, która określa: limit poborowych do powołania w danym roku kalendarzowym (do odbycia zasadniczej służby wojskowej, na przeszkolenie wojskowe i do służby w innych formacjach uzbrojonych nie wchodzących w skład sił zbrojnych); wydzielone wielkości środków finansowych z budżetu resortu Obrony Narodowej na dany rok kalendarzowy, przeznaczony na utrzymanie stanów osobowych sił zbrojnych. Wykonawcami wspomnianej uchwały jest Sztab Generalny WP, okręgi wojskowe (RSZ), wojewódzkie sztaby wojskowe i wojskowe komendy uzupełnień.

3. Organizacja uzupełniania

Organizacja uzupełniania sił zbrojnych poborowymi leży w kompetencjach resortu Spraw Wewnętrznych i Administracji⁴ oraz Obrony Narodowej.

Organizacja uzupełniania sił zbrojnych poborowymi rozpoczyna się od *rejestracji* przedpoborowych w drodze publicznego obwieszczenia. Celem rejestracji jest założenie ewidencji mężczyzn, którzy w danym roku kalendarzowym kończą 18 rok życia oraz mężczyzn, którzy kończą 24 rok życia i nie dopełnili tego obowiązku. Rejestrację przedpoborowych przeprowadzają władze samorządowe (wójt, burmistrz, prezydent miasta) na podstawie wojewódzkiego planu rejestracji w terminie od 1 września do 15 października każdego roku.

Wyniki rejestracji są udostępniane do publicznego wglądu przez okres dwóch tygodni dla mieszkańców gminy (miasta) po siedmiu dniach od zakończenia rejestracji.

Kolejną czynnością organizacyjną jest *pobór*, który oznacza wyselekcjonowanie i przygotowanie zasobów poborowych na potrzeby sił zbrojnych i innych formacji uzbrojonych. W ramach poboru należy określić stopień zdolności psychofizycznej mężczyzny stojącego do poboru i przeznaczyć bądź odroczyć od obowiązku odbycia powinno-

⁴ Powołanie nowego resortu administracji może spowodować scedowanie omawianych zadań na ten resort.

ści obronnych. Pobór organizują wojewodowie na podstawie Rozporządzenia Rady Ministrów przy współudziale szefa WSzW wg wojewódzkiego planu poboru.

Dalsze czynności organizacyjne związane z uzupełnianiem sił zbrojnych poborowymi leżą w kompetencjach organów wojskowych i jest to *przeznaczenie* do służby wojskowej, *powołanie* oraz *wcielenie* poborowych do jednostek wojskowych.

Przeznaczenie do służby wojskowej polega na indywidualnym zapoznaniu poborowego (uznanego za zdolnego do służby wojskowej) przez komendanta WKU do spełnienia jednej z form służby wojskowej⁵ oraz zapoznaniu go ze specjalnością wojskową, w której będzie szkolony w czasie odbywania służby wojskowej. Zaproponowanie specjalności wojskowej poborowemu uzależnione jest od predyspozycji psychiczno-fizycznych, zainteresowań i wykształcenia, wykonywanego zawodu i posiadanych kwalifikacji (umiejętności).

Powołanie do odbycia służby wojskowej poborowemu następuje za pomocą dokumentu powołania⁶, który określa termin i miejsce stawiennictwa. Doręczenie dokumentu powołania poborowemu powinno być dosłane na 90 dni do 14 dni przed terminem stawiennictwa w jednostce wojskowej.

Wcielanie poborowego jest organizowane w jednostce wojskowej przez wyznaczoną komisję, która sprawdza dane ewidencyjne poborowego i określa pododdział oraz funkcję poborowego w tym pododdziale – zgodnie z określoną specjalnością przez wojskowego komendanta uzupełnień. Po przemundurowaniu poborowy staje się żołnierzem danej jednostki wojskowej.

Wcielenie odbywa się w dwóch powtarzających się cyklach rocznych:

- wiosenno-letnim od 1 kwietnia do 30 września;
- jesienno-zimowym od 1 października do 30 marca.

⁵ Formy służby wojskowej przedstawione zostały w punkcie 1.2. niniejszego opracowania.

⁶ Dokumentami powołania do odbycia służby wojskowej są: karta powołania do czynnej służby wojskowej, karta powołania do zasadniczej służby w innych formacjach, karta powołania do służby zastępczej.

1.2. Formy odbywania służby wojskowej

- zasadnicza służba wojskowa (aktualnie 12 miesięcy);
- służba kandydacka w szkolnictwie wojskowym (studenci, podchorążowie, kadeci i elewi);
- służba nadterminowa – kontraktowa;
- służba wojskowa studentów i absolwentów szkół wyższych (6 miesięcy);
- służba w jednostkach organizacyjnych nie wchodzących w skład sił zbrojnych (Policja, Straż Graniczna);
- służba zastępcza (21 miesięcy);
- okresowa służba wojskowa;
- zasadnicza służba lub szkolenie poborowych w obronie cywilnej;
- ćwiczenia wojskowe żołnierzy rezerwy;
- służba wojenna (w czasie ogłoszenia mobilizacji i wojny).

1. Zasadnicza służba wojskowa

Poborowi uznani za zdolnych do czynnej służby wojskowej podlegają powołaniu do odbycia zasadniczej służby wojskowej do 31 grudnia roku kalendarzowego, w którym kończą 24 lata życia.

Powołaniu do odbycia zasadniczej służby wojskowej podlegają również poborowi, którzy:

a) nie mogli być powołani do zasadniczej służby wojskowej w przewidywanym terminie z powodu odroczenia tej służby, albo z powodu złożenia wniosku o skierowanie do odbycia służby zastępczej;

b) z przyczyn niezależnych od organów wojskowych nie mogli być powołani w terminie ustawowym ze względu na:

- odbywanie kary pozbawienia wolności;
- orzeczenie kary pozbawienia praw publicznych;
- czasowe przebywanie za granicą;
- niespełnienie wojskowego obowiązku meldunkowego;
- niezgłoszenie się do poboru do końca roku kalendarzowego, w którym ukończyli 24 lata życia; do 30 grudnia roku kalendarzowego, w którym kończą 28 lat życia.

Ochotnicy w wieku od 17 lat uznani za zdolnych do czynnej służby wojskowej podlegają powołaniu do odbycia zasadniczej służby

wojskowej w terminie uzgodnionym z wojskowym komendantem uzupełnień.

Czas trwania zasadniczej służby wojskowej obecnie wynosi 12 miesięcy. Służbę tę odbywa się w jednym nieprzerwanym okresie. Gdy zaistnieje konieczność obrony lub zapewnienia bezpieczeństwa państwa, Rada Ministrów może przedłużyć czas trwania tej służby o okres nie przekraczający łącznie jednego miesiąca.

2. Nadterminowa zasadnicza służba wojskowa

Do nadterminowej zasadniczej służby wojskowej mogą zgłaszać się żołnierze zasadniczej służby wojskowej, którzy spełniają łącznie następujące warunki:

- a) uzyskają pozytywne wyniki w szkoleniu;
- b) są zdyscyplinowani;
- c) w dniu rozpoczęcia pełnienia nadterminowej zasadniczej służby wojskowej nie przekroczy 25 lat życia;
- d) mają wykształcenie co najmniej na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej lub kwalifikacje szczególnie przydatne do służby w danej jednostce wojskowej;
- e) nie byli karani sądownie.

Nadterminowa zasadnicza służba wojskowa jest pełniona w pełnych latach służby przez okres od jednego roku do pięciu lat (w projekcie ustawy).

Kandydaci składają pisemne zgłoszenie do nadterminowej zasadniczej służby wojskowej do dowódcy jednostki wojskowej, w której są objęci ewidencją.

Zgłoszenia do nadterminowej zasadniczej służby wojskowej rozpatruje dowódca jednostki wojskowej, w której żołnierz wyraził chęć pełnienia tej służby.

3. Przeszkolenie wojskowe – służba wojskowa studentów i absolwentów szkół wyższych⁷

Do odbycia przeszkolenia wojskowego (służby wojskowej studentów i absolwentów szkół wyższych) absolwentów szkół wyższych, z wyjątkiem absolwentów wyższych szkół morskich przeznaczają wojskowy komendant uzupełnień. Przez absolwenta szkoły wyższej rozumie się poborowych, którzy ukończyli ostatni rok nauki przewidziany programem jednolitych studiów magisterskich lub studiów wyższych zawodowych; jeżeli zaś bezpośrednio po ukończeniu studiów wyższych podjęli naukę na uzupełniających studiach magisterskich – także poborowych, którzy ukończyli ostatni rok nauki przewidziany programem tych studiów – choćby studiów nie ukończyli, a studia były prowadzone w systemie dziennym, wieczorowym lub zaocznym.

Przeznaczenie polega na określeniu specjalności wojskowej, w której absolwent szkoły wyższej będzie się szkolić w czasie odbywania przeszkolenia wojskowego oraz wskazania szkoły podchorążych rezerwy. Przeszkolenie wojskowe odbywa się w jednostkach wojskowych w wymiarze do 6 miesięcy.

Absolwentów – poborowych powołuje się do odbycia przeszkolenia wojskowego nie później niż w ciągu 18 miesięcy od dnia, w którym stali się absolwentami szkół wyższych. Jeżeli natomiast powołanie w tym czasie nie nastąpiło z przyczyn niezależnych od organów wojskowych albo z powodu złożenia wniosku o skierowanie do odbycia służby zastępczej – w ciągu następnych 18 miesięcy.

Przeszkolenie wojskowe odbywa się jako:

- 1) długotrwałe przeszkolenie wojskowe, trwające 6 miesięcy;
- 2) krótkotrwałe przeszkolenie wojskowe, trwające 2 miesiące;

Długotrwałe przeszkolenie wojskowe obejmuje:

– trzymiesięczne szkolenie w jednostkach wojskowych, w których funkcjonują szkoły podchorążych rezerwy;

⁷ Eksperymentalnie w garnizonie Szczecin od 2000 r. studenci odbywają przeszkolenie wojskowe w czasie odbywania studiów tzw. Legia Akademicka, nie jest ona uregulowana prawnie.

– praktykę (po ukończeniu szkoły podchorążych rezerwy) w innej jednostce wojskowej na stanowisku przewidzianym dla oficerów lub chorążych zawodowych przez następne 3 miesiące, pod warunkiem zdania egzaminu końcowego, trzymiesięczne szkolenie; w przeciwnym razie przenosi się (z urzędu) tych podchorążych do odbycia pozostałego okresu długotrwałego przeszkolenia wojskowego w innej jednostce wojskowej na stanowisku przewidzianym dla żołnierzy zasadniczej służby wojskowej.

Długotrwałe przeszkolenie wojskowe kończy się egzaminem na oficera składanym przed komisją powołaną przez dowódcę jednostki wojskowej, w której odbywają służbę.

Krótkotrwałe przeszkolenie wojskowe polega na szkoleniu w szkołach podchorążych rezerwy i kończy się złożeniem egzaminu na oficera oraz wydaniem świadectwa ukończenia szkoły podchorążych rezerwy. To przeszkolenie wojskowe odbywają absolwenci akademii medycznych. Absolwenci pozostałych szkół wyższych, z wyjątkiem wyższych szkół morskich, odbywają długotrwałe przeszkolenie wojskowe.

Studenci wyższych szkół morskich są obowiązani do odbycia zajęć wojskowych w czasie trwania studiów, co jest równoznaczne z odbyciem przeszkolenia wojskowego. Studenci i studentki akademii medycznych są obowiązani do odbycia zajęć z zakresu medycyny katastrof w trakcie trwania studiów. Natomiast ci studenci, którzy nie stali się absolwentami szkół wyższych, podlegają obowiązkowi odbycia czynnej służby wojskowej na zasadach ogólnych.

4. Ćwiczenia wojskowe (służba wojskowa żołnierzy rezerwy)

Żołnierze rezerwy – to oficerowie, chorążowie, podoficerowie i szeregowi, którzy po przeniesieniu do rezerwy podlegają obowiązkowi służby wojskowej polegającemu na odbywaniu ćwiczeń wojskowych. Są to osoby, które odbyły czynną służbę wojskową (zawodową, zasadniczą, przeszkolenie wojskowe) oraz osoby przeniesione do rezerwy bez odbycia zasadniczej służby wojskowej (niewyszkoleni).

Ćwiczenia wojskowe są odbywane przez żołnierzy rezerwy w jednostkach wojskowych. Sposób odbywania ćwiczeń wojskowych polega na szkoleniu teoretycznym i praktycznym.

Żołnierze rezerwy niewyszkoleni odbywają ćwiczenia wojskowe krótkotrwałe lub długotrwałe, zaś żołnierze rezerwy wyszkoleni (z wyłączeniem uczestników kursów przekwalifikowanych) odbywają ćwiczenia jednodniowe lub krótkotrwałe.

Obowiązują następujące rodzaje ćwiczeń wojskowych:

- 1) jednodniowe ćwiczenia wojskowe trwające do 24 godzin;
- 2) krótkotrwałe ćwiczenia wojskowe trwające od 2 do 30 dni kalendarzowych, w praktyce przyjęto stosować:
 - w garnizonach – do 7 lub 14 dni;
 - na poligonach – do 14 lub do 21 dni;
- 3) długotrwałe ćwiczenia wojskowe trwające od 31 do 90 dni kalendarzowych.

Czas trwania ćwiczeń wojskowych nie może przekraczać łącznie 90 dni w ciągu roku. Powołanie do odbycia ćwiczeń wojskowych może nastąpić najwyżej raz w roku, a ćwiczeń trwających do 24 godzin nie więcej niż trzy razy w roku; w praktyce przyjęto zasadę raz w roku.

Łączny czas trwania ćwiczeń wojskowych przez cały okres pozostawania żołnierza w rezerwie nie może przekraczać:

- dla szeregowych i podoficerów, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową – 9 miesięcy;
- dla szeregowych, którzy nie odbyli zasadniczej służby wojskowej – 12 miesięcy;
- dla chorążych i oficerów – 18 miesięcy.

Gdy będzie konieczność zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa państwa, Rada Ministrów na podstawie rozporządzenia może przedłużyć okres trwania ćwiczeń wojskowych o okres nie przekraczający łącznie 30 dni w ciągu roku.

Przepisów dotyczących czasu trwania oraz częstotliwości powołań na ćwiczenia wojskowe nie stosuje się do ćwiczeń wojskowych, związanych z udziałem wojska w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska oraz usuwaniu ich skutków.

5. Okresowa służba wojskowa

Niezależnie od ćwiczeń wojskowych można powołać – w przypadkach uzasadnionych potrzebami obrony państwa lub potrzebami sił

zbrojnych – podoficerów, chorążych i oficerów rezerwy do okresowej służby wojskowej. Od powołania są zwolnieni żołnierze rezerwy w sytuacji i na warunkach dotyczących odbycia ćwiczeń wojskowych. Łączny czas trwania okresowej służby wojskowej nie może przekraczać 12 miesięcy przez okres pozostawania żołnierza w rezerwie.

6. Służba wojenna (w czasie ogłoszenia mobilizacji i wojny)

W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny poborowi uznani za zdolnych do służby wojskowej oraz żołnierze rezerwy niezależnie od ich przeznaczenia mogą być w każdym czasie powołani do czynnej służby wojskowej. Do służby tej mogą być powołane również inne osoby, które zgłosiły się do pełnienia tej służby na podstawie zaciągu ochotniczego.

Żołnierze odbywający czynną służbę wojskową w chwili ogłoszenia mobilizacji i wybuchu wojny oraz żołnierze powołani do tej służby, pozostają w czynnej służbie wojskowej do czasu zwolnienia.

Żołnierze powołani do czynnej służby wojskowej mogą być przeznaczeni do pełnienia tej służby w obronie cywilnej lub w jednostkach zmilitaryzowanych.

Przeprowadzenie poboru zarządza minister obrony narodowej. Poborem można objąć:

- 1) mężczyzn, którzy w danym roku kalendarzowym kończą 18 lat życia;
- 2) kobiety mające kwalifikacje przydatne do służby wojskowej, które w danym roku kalendarzowym kończą 18, a nie przekroczyły 40 lat życia i nie są żołnierzami rezerwy;
- 3) osoby uznane za czasowo niezdolne do służby wojskowej.

Pobór przeprowadzają wojewódzkie sztaby wojskowe. W tym celu powołują rejonowe i wojewódzkie komisje poborowe. Orzeczenia rejonowych komisji poborowych są ostateczne; mogą być zmienione przez komisję wojewódzką tylko w trybie nadzoru, jeżeli zostały wydane z naruszeniem przepisów prawa lub są błędne.

Do czynnej służby wojskowej nie powołuje się osób reklamowanych, czyli takich, które ze względu na kwalifikacje są potrzebne na zajmowanych stanowiskach w urzędach, instytucjach i zakładach produkcyjnych.

Zwolnienie z czynnej służby wojskowej następuje:

1) w razie uznania żołnierza przez wojskową komisję lekarską za trwale niezdolnego do służby wojskowej, w innych przypadkach czasowej niezdolności ze względu na stan zdrowia udziela się tylko odroczenia na czas ustalony przez komisję, nie dłużej jednak niż 6 miesięcy;

2) w razie demobilizacji poszczególnych roczników lub grup żołnierzy określonych przez ministra obrony narodowej.

Zwolnienie może także nastąpić:

– w razie uznania żołnierza przez komisję lekarską za czasowo niezdolnego do służby wojskowej;

– w przypadku reklamowania.

Żołnierze zwolnieni z czynnej służby wojskowej są obowiązani do zgłoszenia się osobiście w ciągu 7 dni od dnia zwolnienia do właściwej – ze względu na miejsce pobytu stałego – wojskowej komendy uzupełnień w celu dokonania zmian w ewidencji wojskowej.

7. Służba wojskowa w jednostkach organizacyjnych nie wchodzących w skład sił zbrojnych (Policja, Straż Graniczna, obrona cywilna)

W ramach obowiązku służby wojskowej poborowi – zamiast do zasadniczej służby wojskowej – mogą być przeznaczeni do odbycia zasadniczej służby wojskowej lub szkolenia poborowych w obronie cywilnej. Pełnienie przez poborowych służby w formacjach uzbrojonych nie wchodzących w skład sił zbrojnych jest równoznaczne ze spełnianiem obowiązku zasadniczej służby wojskowej. Formacje te określa rozporządzenie Rady Ministrów.

Skierowania do służby w formacjach uzbrojonych nie wchodzących w skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, mogą nastąpić tylko za zgodą poborowego. Szczegółowe zasady przeznaczenia i kierowania poborowych do służby w formacjach uzbrojonych, nie wchodzących w skład sił zbrojnych, a także przebieg tej służby w zakresie nie uregulowanym odrębnymi ustawami, określa w rozporządzeniach minister obrony narodowej w porozumieniu z ministrami, którym są podporządkowane wspomniane formacje.

Liczbę poborowych powoływanych w roku kalendarzowym do zasadniczej służby wojskowej, na przeszkolenie wojskowe, do zasadni-

czej służby i szkolenia poborowych w obronie cywilnej oraz do służby w formacjach uzbrojonych, a także żołnierzy rezerwy do odbycia ćwiczeń wojskowych i służby okresowej, jak również osób do odbycia ćwiczeń w obronie cywilnej, określa corocznie Rada Ministrów, w ramach sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju.

1.3. Zadania organów administracji

1. Rada Ministrów:

– wydaje przepisy wykonawcze (uchwały, rozporządzenia) dotyczące: sposobu wzywania do rejestracji i poboru obywateli; trybu prowadzenia ewidencji przedpoborowych; określa szczegółowe warunki udzielania odroczeń od zasadniczej służby wojskowej w czasie prowadzenia poboru; nakłada obowiązek stawienia się do poboru kobiet, określając ich kwalifikacje przydatne do czynnej służby wojskowej i zasady przeznaczania do tej służby;

– określa limit osób podlegających poborowi do odbycia czynnej służby wojskowej w danym roku kalendarzowym;

– proponuje zakres współpracy organów administracji rządowej, samorządu terytorialnego i organów wojskowych w wykonaniu czynności związanych z rejestracją przedpoborowych i poborem;

– wydaje rozporządzenie, w razie zarządzenia mobilizacji i użycia sił zbrojnych do obrony, wprowadzając obowiązki stawienia się do rejestracji osób, które w danym roku kończą 17 rok życia.

2. Resort Spraw Wewnętrznych – Administracji Publicznej:

– wydaje obwieszczenie o rejestracji i poborze kolejnych roczników mężczyzn;

– sprawuje zwierzchni nadzór nad przeprowadzeniem poboru;

– określa zasady i normy żywienia ludzi w czasie poboru.

3. Wojewoda:

– powołuje wojewódzkie komisje lekarskie i poboru w porozumieniu z szefem WSzW i przewodniczącym Okręgowej Rady Lekarskiej;

- organizuje szkolenie dla osób wchodzących w skład wojewódzkich komisji;
- zapewnia lokale dla wojewódzkich komisji: lekarskiej i poboru;
- sprawuje nadzór w zakresie przygotowania i przebiegu poboru;
- współdziała z szefem WSzW w zakresie poboru.

4. Organy samorządu terytorialnego:

- sporządzają aktualne listy przedpoborowych;
- powiadamiają o rejestracji i wzywają do poboru obywateli;
- nakładają karę grzywny na przedpoborowych i poborowych nie stawionych do rejestracji lub poboru z przyczyn nieusprawiedliwionych;
- zarządzają przymusowe doprowadzenie osób przez Policję do urzędu prowadzącego rejestrację przedpoborowych i podlegających poborowi;
- sporządzają rejestr przedpoborowych po zakończeniu tych czynności i wykładają go do publicznego wglądu;
- opracowują, na podstawie rejestru przedpoborowych, wykaz poborowych obowiązanych stawić się do poboru, włączając tych obywateli, którzy tego obowiązku nie dokonali w latach ubiegłych i przesyłają go staroście, wojewódzkiej komisji poboru oraz przewodniczącemu komisji lekarskiej;
- rozpatrują odwołania i odroczenia od służby wojskowej.

5. Ministerstwo Obrony Narodowej:

- wydaje akty normatywne uszczegóławiające zakres czynności i sposobów postępowania organów i instytucji wobec obywateli zobowiązanych do spełniania powszechnego obowiązku obrony;
- określa wielkości środków budżetowych wydzielanych na utrzymanie stanów osobowych sił zbrojnych na rok w czasie pokoju;
- określa (w drodze rozporządzenia) szczegółowych zasad przeznaczania poborowych do odbycia zasadniczej służby wojskowej oraz kryteriów jakim powinien odpowiadać poborowy powoływany na określone specjalności i funkcje w zasadniczej służbie wojskowej;
- w porozumieniu z ministrem zdrowia i spraw administracji, po zasięgnięciu opinii Naczelnej Rady Lekarskiej, określa kategorie

zdolności fizycznej i psychicznej do czynnej służby wojskowej oraz szczegółowe zasady zaliczenia poborowych do tych kategorii;

– jest najwyższą instancją w sprawie odwołań od pełnienia służby wojskowej.

6. Sztab Generalny WP Generalny Zarząd Uzupelnień i Spraw Personalnych:

– tworzy projekty zasadniczych dokumentów normatywnych;

– ustala limity poborowych do powołania dla okręgów wojskowych (RSZ) w danym roku kalendarzowym;

– wydaje wytyczne w sprawie trybu powołania do zasadniczej służby wojskowej oraz przeszkolenia wojskowego absolwentów szkół wyższych;

– prognozuje liczebność roczników poborowych i analizuje kolejne wyniki z poborów.

7. Dowództwa Okręgów Wojskowych:

– organizują uzupełnianie podległych jednostek wojskowych;

– dysponują zasobami poborowych na administrowanym terenie;

– rozdzielają limity wcielenia poborowych do WSzW (jednostek wojskowych);

– wydają wytyczne szefom WSzW odnośnie organizacyjnego przygotowania poboru oraz udziału organów wojskowych w prowadzeniu poboru;

– sprawują nadzór nad realizacją prac przygotowawczych do poboru w podległych wojewódzkich sztabach wojskowych;

– prowadzą odprawy i szkolenia z osobami WSzW odpowiedzialnymi za przygotowanie i przeprowadzenie poboru;

– ustalają z wojewodą liczbę komisji poborowych i miejsce ich pracy.

8. Wojskowe Komendy Uzupelnień:

– bezpośrednimi organizatorami w zakresie pokojowego uzupełniania jednostek wojskowych są komendanci WKU, którzy współpracują z organami samorządowymi na swoim terenie. Wojskowy Komendant Uzupelnień realizuje powołanie poborowych na podstawie otrzymanego wyciągu z planu powołania;

- analizuje stan zasobów poborowych roczników starszych i ochotników, których należy wezwać do poboru, wykaz przesyła do urzędu gminy, miasta;
- sporządza plan terytorialnego wcielania poborowych do jednostek wojskowych;
- przygotowuje komplety dokumentów dla komisji poborowych (księgi ewidencyjne, książeczki wojskowe, wezwania imienne, skierowania na komisje lekarskie lub do pracowni psychologicznej);
- szkoli personel WKU w celu prawidłowego zakładania ewidencji wojskowej;
- przez swoich przedstawicieli w komisjach poborowych sprawuje merytoryczny nadzór nad przebiegiem poboru, reprezentując interes sił zbrojnych;
- wydaje obligatoryjne orzeczenia od odroczeniu od służby wojskowej zgodnie ze swoimi ustawowymi kompetencjami;
- doręcza karty powołania poborowym;
- zawiadamia dowódcę jednostki wojskowej o terminie poboru.

9. Dowódcy jednostek wojskowych:

- wcielają przybyłych do jednostki wojskowej poborowych do odbycia zasadniczej służby wojskowej.

2. ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W ZASPOKOJENIU POTRZEB OBRONNYCH SIŁ ZBROJNYCH (JEDNOSTEK WOJSKOWYCH)

Pokojowa struktura organizacyjna i stopień rozwinięcia poszczególnych jednostek wojskowych sił zbrojnych wskazuje, że na czas wojny muszą one wchłonąć dużą liczbę żołnierzy rezerwy i innego sprzętu. Wcześniejsze przygotowanie tych rezerw będzie decydowało o wartości bojowej poszczególnych jednostek wojskowych i całych Sił Zbrojnych RP.

Stopień rozwinięcia jednostek wojskowych w czasie pokoju jest zróżnicowany. Część z nich powinna posiadać zdolność do podjęcia działań związanych z reagowaniem kryzysowym⁸, czy też do działań bojowych. Ta część jednostek wojskowych powinna być rozwinięta, dobrze wyszkolona i przygotowana do działań na każde zagrożenie, również ekologiczne, mogące wystąpić na terytorium kraju.

Natomiast pozostałą część sił zbrojnych tworzyć będą jednostki wojskowe o zróżnicowanym rozwinięciu, zdolne do podjęcia działań bojowych po ich mobilizacyjnym rozwinięciu i osiągnięciu gotowości bojowej. Zatem przejście jednostek wojskowych ze stanu pokojowego na etat i ukompletowanie wojenne następuje na drodze mobilizacyjnego ich rozwijania. Istota tego działania polega na planowanym włączeniu do istniejących lub powstałych od nowa struktur organizacyjnych, dużej liczby żołnierzy rezerwy, środków transportowych, maszyn do prac ziemnych, zapasów logistycznych i urządzeń. W tym trudnym przedsięwzięciu biorą udział jako główni wykonawcy jed-

⁸ Reagowanie kryzysowe sił zbrojnych rozumiane jako: utrzymanie zdolności bojowej w siłach zbrojnych wobec możliwej interwencji zbrojnej agresora. Seletywne i alarmowe rozwijanie sił zbrojnych do realizacji zadań wsparcia działań porządkowo-interwencyjnych, ochrony i obrony granic i ważnych obiektów; przygotowanie i prowadzenie cywilno-wojskowej operacji przeciwterrorystycznej wydzielonymi zgrupowaniami sił. Przepis autora na podstawie *Strategii Obronności RP*, MON, Warszawa 2000 r.

nostki wojskowe oraz wojskowe organy zabezpieczające przy współudziale administracji rządowej i samorządu terytorialnego, a także podmioty gospodarcze wydzielające żołnierzom rezerwy, rzeczy ruchome i nieruchome. Tylko ścisła współpraca tych ogniw i organów pozwoli na dokonanie mobilizacyjnego rozwinięcia poszczególnych jednostek wojskowych, a w konsekwencji całości naszych Sił Zbrojnych.

2.1. Charakterystyka potrzeb obronnych sił zbrojnych (jednostek wojskowych)

Potrzeby obronne sił zbrojnych (JW) można umownie podzielić na: potrzeby mobilizacyjne i wojenne.

1) **potrzeby mobilizacyjne**, które zwykło się określać jako brakujące należności jednostek wojskowych (sił zbrojnych) określone etatem na czas wojny i tabelą (tabelami) należności. Wartości te dzielą się na etatowe i nieetatowe potrzeby mobilizacyjne:

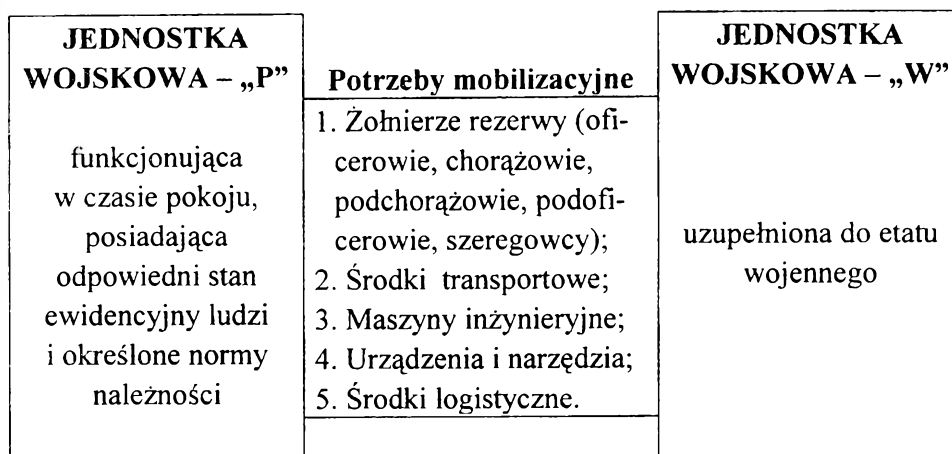
– **etatowe potrzeby mobilizacyjne** wynikają z różnicy etatu wojennego określonej jednostki wojskowej w stosunku do stanu pokojowego (ewidencyjnego) tejże jednostki wojskowej i dotyczą one żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych (oficerów, chorążych, podchorążych, podoficerów i szeregowych); środków transportowych (maszyn) pobieranych z zasobów gospodarki narodowej, te ostatnie określane są jako świadczenia etatowe, oraz zapasów logistycznych zgromadzonych w siłach zbrojnych i w rezerwach państwowych⁹;

– **nieetatowe potrzeby mobilizacyjne** dotyczą zgromadzenia odpowiedniej nadwyżki rezerw w zasobach gospodarki narodowej na wypadek mogących wystąpić nieprzewidywanych zdarzeń losowych w stosunku do żołnierzy rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych jednostek oraz zastąpienia części żołnierzy ze stanu pokojowego

⁹ Rezerwy państwowe są to celowo wydzielone i przechowywane zapasy, dzielą się na rezerwy mobilizacyjne oraz gospodarcze. W ramach rezerw gospodarczych są stany zastrzeżone dla MON i MSWiA. Ustawa o rezerwach państwowych (DzU, nr 90 z 26.07.1996 r.).

wego jednostek wojskowych wydzielanych na tzw. załączki mobilizacyjne do nowo tworzonych pododdziałów (jednostek wojskowych), a także dotyczy to okresu w którym szkolą się nowo powołani poborowi – żołnierze w jednostkach, których ze względu na braki w wyszkoleniu bojowym nie można włączyć do struktur (etatów) wojennych tych jednostek wojskowych.

Natomiast nieetatowe potrzeby mobilizacyjne w stosunku do środków transportowych (maszyn) wynikają z okresowej ich niesprawności, kasacji lub pozbycia się pojazdu (maszyny), który był ewidencyjnie przypisany jednostce wojskowej w ramach rzeczowych świadczeń etatowych (rys. 2).

Rys. 2. Potrzeby mobilizacyjne jednostki wojskowej

2) potrzeby wojenne sił zbrojnych (JW) są przeznaczone do spełnienia dwóch funkcji: jako potrzeby uzupełniające powstałe straty w siłach zbrojnych, szczególnie w stanach osobowych i w transporcie oraz wojenne potrzeby zasilające wojska w powstałe ubytki (zużycia) w zapasach logistycznych, a także w sprzęcie bojowym walczących jednostek wojskowych. Uzupełnianie tych potrzeb odbywać się będzie przez specjalnie zorganizowany system wojennego uzupełniania (zasilania) sił zbrojnych, o którym jest mowa w pkt. 2.5. tych materiałów.

Potrzeby obronne dla sił zbrojnych (mobilizacyjne i wojenne) powinny być odpowiednio gromadzone, rotowane i urzutowane. Istotnym problemem jest gromadzenie rezerw osobowych i transportu. Zadanie to spoczywa głównie na organach administracji wojskowej, które posiadają rozeznanie w liczbie zasobów oraz ich rozmieszczeniu. W tym względzie obowiązuje zasada, aby potrzebne uzupełnienie było zorganizowane w jak najbliższej odległości od miejsc stacjonowania jednostek wojskowych (teoretycznie odległość tę można określić na ok. 150 km). W wypadku braku rezerw na najbliższym terenie należy sięgać do dalszych rejonów, analizując sposób i termin ich pobrania (dostarczenia) jednostkom wojskowym. Należy dążyć (rozpoczynając od wcielenia poborowych do odbycia zasadniczej służby wojskowej do najbliższych stacjonujących jednostek wojskowych), aby nagromadzić odpowiednią liczbę żołnierzy rezerwy o potrzebnych specjalnościach wojskowych w pobliskich miastach, gminach, czy powiatach. Tak zorganizowany system gromadzenia zasobów rezerw osobowych będzie przynosił określone korzyści dla uzupełnianych jednostek wojskowych.

2.2. Planowanie i organizacja zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych

Planowanie zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych polega na ustaleniu liczby i jakości tych potrzeb oraz sprecyzowania sposobu ich uzupełniania. Oznacza to: nadanie przydziału mobilizacyjnego, zorganizowanie powiadomienia i powołania oraz przyjęcie w jednostce wojskowej.

Analiza etatu wojennego i tabeli należności jednostki wojskowej oraz aktualny jej stan ewidencyjny pozwala określić potrzeby mobilizacyjne w zakresie:

- stanu osobowego (oficerów, chorążych, podoficerów i szeregowych rezerwy);
- maszyn i urządzeń;
- potrzeb logistycznych;
- świadczeń osobistych i rzeczowych.

Na ustalenie potrzeby zabezpieczenia mobilizacji, jednostki wojskowe sporządzają zapotrzebowania do wojskowego komendanta uzupełnień, właściwego ze względu miejsca dyslokacji jednostki wojskowej oraz magazynów i składnic wojskowych. Wojskowa komenda uzupełnień rozpatruje możliwości uzupełnienia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych z uwzględnieniem określonych priorytetów oraz kryteriów doboru żołnierzy pod względem wieku, wykształcenia wojskowego lub wykonywanego zawodu. Po przygotowaniu propozycji powiadamia dowódców jednostek wojskowych o terminach typowania żołnierzy rezerwy na uzupełnienie jednostek oraz uzgadnia terminy wezwań dla żołnierzy rezerwy w celu nadania im przydziałów mobilizacyjnych¹⁰.

Przydziały mobilizacyjne żołnierzom rezerwy wojskowa komenda uzupełnień nadaje w miejscu stacjonowania jednostki, w wyjątkowych sytuacjach w siedzibie wojskowej komendy uzupełnień, z udziałem przedstawicieli zainteresowanych jednostek wojskowych.

Po nadaniu przydziałów mobilizacyjnych wojskowa komenda uzupełnień wydaje za pokwitowaniem karty mobilizacyjne żołnierzom rezerwy. Przy wydawaniu kart mobilizacyjnych zapoznaje się ich z obowiązkami i uprawnieniami wynikającymi z nadanych przydziałów mobilizacyjnych. Na każdego żołnierza, któremu nadano przydział mobilizacyjny, wojskowa komenda uzupełnień wystawia kartę powołania do czynnej służby wojskowej.

Przy doborze żołnierzy rezerwy na uzupełnianie jednostek wojskowych należy zwracać uwagę na ich odpowiednie wykształcenie (odbycie zasadniczej służby) lub wyuczony zawód cywilny, odpowiadający określonej specjalności (funkcji) wojskowej. Potrzeby mobilizacyjne jednostek wojskowych uzupełnia się żołnierzami rezerwy, środkami transportowymi, maszynami i innymi urządzeniami w sposób

¹⁰ Przydział mobilizacyjny jest to imienne wyznaczenie żołnierza rezerwy na stanowisko służbowe (funkcję) określone etatem czasu wojennego uzupełnianej jednostki wojskowej, zgodnie z posiadaną specjalnością wojskową lub kwalifikacjami zawodowymi oraz innymi predyspozycjami wymaganymi do pełnienia obowiązków na tym stanowisku (funkcji). Przypis autora na podstawie *Słownika terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Studia i materiały, nr 40.

zsynchronizowany. Oznacza to jednoczesne pobranie tego sprzętu z powołaniem żołnierza rezerwy stanowiącego w czasie pokoju jego załogę, czy obsługę.

Nie wszystkim żołnierzom rezerwy, pomimo, iż odpowiadają odpowiednim kryteriom, nadaje się przydziały mobilizacyjne np.:

- żołnierzom reklamowanym od czynnej służby wojskowej w razie zarządzenia mobilizacji lub w czasie wojny;
- przebywającym czasowo – ponad dwa miesiące poza granicami państwa lub poza miejscem stałego pobytu;
- duchownym prawnie uznanych wyznań religijnych, z wyjątkiem kapelanów wojskowych;
- karanym sądownie za szpiegostwo lub działalność antypaństwową;
- odbywającym karę pozbawienia wolności lub skazanym w okresie utraty praw publicznych;
- czasowo niezdolnym do czynnej służby wojskowej ze względu na stan zdrowia;
- samotnym mężczyznom wychowującym dzieci w wieku do 16 lat.

Planowanie uzupełniania potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych w zakresie logistycznym obejmuje: środki bojowe, materiałowe, medyczne, remontowo-obługowe, ewakuacyjne oraz transportowe. W planowaniu zabezpieczenia ustala się potrzeby ilościowe i w poszczególnych asortymentach, a także sposób ich zgromadzenia, przechowywania (rotacji) i wydawania w razie potrzeby użycia. Proces planowania zabezpieczenia logistycznego mobilizacji rozpoczyna się od opracowania dokumentów uwzględniających potrzeby jednostek wojskowych i możliwości ich uzupełnienia. W tym przeprowadza się analizę wielkości normatywnych, zapasów uzbrojenia, sprzętu wojskowego, środków bojowych i materiałów będących w wojskach oraz organizację rozdzielania i wydawania zapasów z magazynów i składnic wojskowych.

Planowanie zabezpieczenia mobilizacyjnego potrzeb logistycznych jednostek wojskowych może odbywać się z następujących źródeł:

- z zapasów użytku bieżącego jednostek wojskowych lub z innych magazynów wskazanych jednostce wojskowej;

– z zapasów wojennych przechowywanych w jednostkach wojskowych;

– z zasobów gospodarki narodowej np. środki transportowe, maszyny, urządzenia i materiały powszechnego użytku.

Planując zabezpieczenie mobilizacyjne potrzeb logistycznych jednostek wojskowych należy dokonać analizy następujących czynników: liczby, rodzaju i struktury wojennej jednostek do zabezpieczenia; rozmiaru stanu liczebnego i jakości zapasów logistycznych; możliwości podmiotów gospodarczych (osób fizycznych i prawnych) w zabezpieczeniu świadczeń na rzecz jednostek wojskowych oraz przewidywanych zagrożeń mogących spowodować zakłócenia (straty) w czasie mobilizacyjnego rozwijania.

Uzupełnianie potrzeb mobilizacyjnych środkami transportowymi i maszynami odbywa się z zasobów tych środków będących w gospodarce narodowej. W pierwszej kolejności przeznaczają się te środki na uzupełnianie potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych w ramach rzeczowych świadczeń etatowych.

Dowódcy jednostek wojskowych ustalają, w porozumieniu z wojskową komendą uzupełnień, przydatność środków transportowych (maszyn) na potrzeby eksploatacji w wojsku. Dobór środków można prowadzić i w wojskowej komendzie uzupełnień na podstawie posiadanej ewidencji środków lub bezpośrednio u ich posiadaczy. Podczas doboru bierze się pod uwagę spełnianie wymagań wynikających ze sprawności technicznej sprzętu, tabeli należności i planowanego wykorzystania tego sprzętu w jednostkach wojskowych. Należy również uwzględnić zasady rejonizacji i kompleksowości uzupełniania poszczególnych jednostek wojskowych oraz czasowe i techniczne możliwości wykonania prac dostosowawczych do ich eksploatacji w wojsku.

Wojskowy komendant uzupełnień powinien posiadać aktualne dane o środkach transportowych i maszynach znajdujących się na terenie wojskowej komendy uzupełnień. Dane te otrzymuje od Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego.

Organy samorządu terytorialnego na podstawie prowadzonej ewidencji udostępniają raz w roku wojskowemu komendantowi uzupeł-

nień zestawienie danych dotyczących: liczby, rodzajów środków, ich nazwę i adresy posiadaczy.

Planowanie uzupełniania wojskowy komendant uzupełnień rozpoczyna od analizy zgłoszonych potrzeb i posiadanych zasobów. Następnie przygotowuje propozycje dla wójtów, burmistrzów (prezydenta miasta) dotyczące nałożenia decyzji administracyjnych dotyczących obowiązku świadczeń w zakresie środków transportowych i maszyn (urządzeń). W przygotowanych propozycjach przestrzega się priorytetów dotyczących uzupełniania jednostek wojskowych od możliwie najmniejszej liczby posiadaczy. Na środki transportowe i maszyny pobierane z gospodarki narodowej, zgodnie z decyzją właściwego wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) wystawia się wezwania do wykonania obowiązku świadczenia na rzecz obrony. Wezwania te sporządza się oddzielnie na każdą uzupełnianą przez posiadacza jednostkę wojskową i przechowuje się w Urzędzie Gminy w stałej aktualności, posegregowane stosownie do planowanego sposobu ich doręczania posiadaczom. Można też przyjąć inne rozwiązanie, iż wezwania te mogą być przechowywane w wojskowej komendzie uzupełnień lub w jednostce wojskowej do której mają być dostarczone. Wówczas spoczywa na nich obowiązek powiadomienia posiadaczy środków transportowych i maszyn.

Planując pobieranie środków transportowych i maszyn z gospodarki narodowej (od ich posiadaczy) należy przestrzegać następujących zasad: w pierwszej kolejności wykorzystać środki transportowe (maszyny) z dużych dobrze zorganizowanych przedsiębiorstw transportowych, a następnie planować od mniejszych przedsiębiorstw i osób fizycznych; pobierać nie więcej jak trzy czwarte (70%) tych środków, aby nie doprowadzić do upadku (zawieszenia) działalności przedsiębiorstwa; dążyć do zsynchronizowania pobieranych środków transportowych (maszyn) z obsługą, czy kierowcą, który powinien być również na przydziałach mobilizacyjnych.

Opisane przedsięwzięcia dotyczące planowania zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych należy uzgodnić w szczególności z:

– organami administracji publicznej w zakresie sposobów przekazywania zadań dotyczących organizacji akcji powiadamiania i doręczania dokumentów powołania;

– urzędami pocztowymi co do sposobu uruchomienia na administrowanym terenie akcji natychmiastowego doręczania dokumentów powołania;

– policją w zakresie sposobu przekazywania dokumentów powołania na przechowanie w komisariatach (na posterunkach) oraz zabezpieczenia ładu i porządku w czasie trwania powołania oraz dowozu żołnierzy rezerwy do miejsc prowadzenia mobilizacji;

– podmiotami gospodarczymi co do wyposażenia i sposobu dostarczenia środków transportowych (maszyn) do jednostek wojskowych;

Środki transportowe i maszyny planowane do pobrania z gospodarki narodowej muszą być odpowiednio dostosowane do potrzeb (wymagań) ich eksploatacji w siłach zbrojnych. Polega ono na zgromadzeniu w czasie pokoju dodatkowych (nie ujętych w fabrycznym wyposażeniu) przedmiotów indywidualnego wyposażenia oraz wykonaniu określonych czynności dostosowawczych. Czynności te powinny być zrealizowane przed przekazaniem ich użytkownikom. Dostosowanie to obejmuje między innymi (wyliczę najważniejsze czynności):

1) zamalowanie znaków firmowych i reklamowych na środkach transportowych i maszynach;

2) zainstalowanie sprzętu saperskiego i uchwytów na broń strzelecką;

3) przymocowanie ławek do przewozu ludzi;

4) podwyższenie burt i zamocowanie plandek na pojazdach wskazanych do przewozu zapasów;

5) zainstalowanie dodatkowych koszy na kanistry i wyposażenie w kanistry z paliwem;

6) napełnienie układu chłodzenia płynem niskokrzepłym, a z silnikami wysokoprężnymi – paliwem zimowym;

7) uzupełnienie narzędzi i apteczki sanitarnej.

Wymienione czynności dostosowawcze środków transportowych i maszyn spoczywają na dowódcach jednostek wojskowych. Może on jednak zlecić to dostosowanie posiadaczom środków, zawierając

umowę z posiadaczem środka na ich wykonanie z uwzględnieniem przepisów kodeksu cywilnego. Wówczas odpłatność za tę usługę ponosi pobierający środki transportowe (maszyny) – czyli dowódca jednostki wojskowej.

Organizacja powołania uzupełnienia do jednostek wojskowych w czasie mobilizacji odbywa się z zasady w tzw. trybie natychmiastowego stawiennictwa. Oznacza to, że żołnierz rezerwy po doręczeniu mu karty powołania lub ogłoszeniu mobilizacji za pomocą obwieszczeń ma obowiązek stawić się w określonym miejscu i terminie. W celu sprawnego powołania żołnierzy rezerwy w dokumentach powołania określa się dokładny czas stawiennictwa (lub dostarczenia środka transportowego czy maszyny). W kartach powołania (kartach mobilizacyjnych) wpisuje się termin „natychmiast”, który oznacza, że żołnierz rezerwy w ciągu czterech godzin od doręczenia mu dokumentu (uzyskania informacji o mobilizacji) ma udać się do jednostki pod wskazany adres (tam, gdzie posiada przydział mobilizacyjny). Może też być w dokumentach powołania określona godzina i data stawiennictwa żołnierza rezerwy.

Zarządzenie mobilizacji za pomocą obwieszczeń, również określa pierwszy dzień jej uruchomienia i stosownie do tego terminu należy przybyć do jednostki wojskowej.

Doręczenie dokumentów powołania żołnierzom rezerwy – posiadaczom środków transportowych, może być realizowane za pomocą różnych akcji:

1) akcji kurierskiej jednostki wojskowej (zał. 1), w której uczestniczą żołnierze służby zasadniczej lub pracownicy cywilni jednostki wojskowej. Kurierzy tej akcji doręczają dokumenty powołania żołnierzom rezerwy i posiadaczom środków transportowych, maszyn;

2) akcji kurierskiej terenowych organów administracji wojskowej. Kurierzy tej akcji mogą doręczać dokumenty powołania bezpośrednio żołnierzom rezerwy i posiadaczom środków transportowych (maszyn) głównie dla swoich potrzeb oraz doręczają dokumenty powołania do urzędów państwowych lub na komisariaty (posterunki) policji. W uzasadnionych przypadkach np. w dużych miastach kurier z woj-

skowej komendy uzupełnień może doręczyć pakiet z dokumentami powołania bezpośrednio do urzędu gminy, czy dzielnicy.

3) akcja natychmiastowego doręczania dokumentów powołania przez urzędy pocztowe (zał. 3) polega na tym, że kurier z WKU doręcza dokumenty powołania do kierunkowego urzędu pocztowego, który własnymi siłami przekazuje je do właściwych urzędów pocztowych ze względu na miejsce zamieszkania żołnierza rezerwy. Te urzędy doręczają karty powołania bezpośrednio adresatom – żołnierzom rezerwy. Urząd pocztowy jest obowiązany do rozliczenia się z WKU z doręczonych i nie doręczonych kart powołania.

4) akcja kurierska organów administracji publicznej (zał. 2).

Założenia i schemat akcji kurierskiej dla terenu województwa opracowuje wojewoda przy współdziałaniu szefa wojewódzkiego sztabu wojskowego, wojewódzkiego komendanta policji, wojskowych komendantów uzupełnień i starostów, wójtów, burmistrzów (prezydentów miast).

Plan akcji kurierskiej, uwzględniający założenia i schemat tej akcji dla terenu województwa, opracowują w uzgodnieniu z właściwym wojskowym komendantem uzupełnień:

- starosta w zakresie rejonów i tras doręczeń dokumentów lub dostarczenia pakietów tych dokumentów między tym organem a wójtami lub burmistrzami (prezydentami miast);

- wójt lub burmistrz (prezydent miasta) w zakresie rejonów i tras doręczeń dokumentów powołania lub dostarczania pakietów dokumentów do jednostek samorządowych lub bezpośredniego doręczania dokumentów powołania adresatom.

Plan akcji kurierskiej podlega uzgodnieniu w właściwym terenowym organem policji w zakresie zapewnienia ładu i porządku w czasie trwania akcji.

Plan akcji kurierskiej powinien zawierać:

- ustalenie rejonów i tras doręczeń dokumentów powołania w jednostkach samorządowych oraz tras przejazdu kurierów do urzędów gminnych;

- potrzebne siły i środki;

– zasady przekazywania informacji o uruchomieniu akcji, jej przebiegu i wynikach;

– warianty działania o różnych porach roku i doby.

Kopie planu każdego organu przekazuje się odpowiednio wojewodzie i staroście lub kierownikowi jednostki samorządowej realizującej zadania w ramach akcji kurierskiej.

Kierującym akcją kurierską jest stosownie starosta, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) albo upoważniony przez nich pracownik urzędu. W akcji kurierskiej wyróżnia się: kurierów – wykonawców, kurierów – łączników i kurierów. Na kurierów (wykonawców i łączników) wyznacza się w pierwszej kolejności mężczyzn będących pracownikami urzędu, którzy pełnią te funkcje w ramach wykonywanych obowiązków służbowych.

Aby zapewnić dostarczenie właściwemu wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta) pakietów kart powołania, starosta występuje do właściwego wojskowego komendanta uzupełnień z wnioskiem o przeznaczenie osoby do funkcji kuriera – osób zamieszkałych najbliżej urzędu. Osoby te po ich wyznaczeniu są kurierami urzędu powiatowego i w wyjątkowych sytuacjach mogą pełnić funkcje wykonawców i łączników urzędu.

Zadaniem kurierów – łączników jest jak najszybsze wezwanie określonych osób do udziału w akcji kurierskiej oraz posiadaczy środków transportowych do ich udostępnienia na potrzeby akcji.

Do zadań kurierów – wykonawców w czasie akcji kurierskiej należą następujące:

– przekazywanie urzędom hasła do uruchomienia akcji doręczania kart powołania;

– wypełnianie i wydawania dokumentów kurierom;

– przygotowanie kart powołania do doręczania według rejonów i tras;

– wysyłanie kurierów i łączników;

– odnotowywanie przebiegu i wyników akcji;

– wykonywanie zadań zleconych przez kierującego akcją kurierską.

Do zadań kurierów należy doręczenie hasła lub pakietów kart powołania do wskazanego urzędu oraz dokumentów powołania lub we-

zwania do wykonania świadczeń na rzecz obrony kraju osobom, dla których zostały wystawione.

Szef wojewódzkiego sztabu wojskowego oraz wojskowi komsandanci uzupełnień przekazują organom realizującym akcje kurierskie tabele sygnałowe określające hasła oraz zestaw przedsięwzięć do realizacji na rzecz powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

Zarządzenie uruchomienia akcji kurierskiej następuje na podstawie określonego tabelą sygnałową hasła przekazanego środkami łączności przewodowej lub radiowej, potwierdzonego następnie pismem, lub bezpośrednio na podstawie pisma przekazanego przez kuriera.

Gdy uruchomienie akcji kurierskiej następuje przez starostę, powiadamia on o tym wojewodę i objęte tą akcją organy samorządu terytorialnego.

Gdy uruchomienie akcji kurierskiej następuje przez organ samorządu terytorialnego, powiadamia się o tym starostę oraz objęte tą akcją organy samorządu terytorialnego. Natomiast starosta powiadamia wojewodę. Kierujący akcją kurierską w gminie powiadamia o akcji także sołtysów w celu udzielenia kurierowi niezbędnej pomocy w doręczeniu kart powołania.

Ponadto kierujący akcją kurierską, oprócz przekazania powiadomień, ma do spełnienia następujące zadania:

- zawiadomienie właściwego miejscowego terenowego organu policji o uruchomieniu akcji w celu zabezpieczenia porządku w czasie jej przebiegu;

- wydawanie dokumentów (skierowań do służby zastępczej, obwieszczeń MON i WKU, druków i pism dotyczących organizacji przebiegu akcji kurierskiej) i określonych w odrębnych przepisach kurierom – wykonawcom do wypełnienia;

- przyjmowanie informacji o przebiegu akcji i kierowania nią na bieżąco.

Kurier podczas akcji posługuje się legitymacją określonego wzoru. Może on również korzystać ze szkiców mapy oraz wyciągów ze spisów według potrzeb.

Żołnierze rezerwy po otrzymaniu kart powołania w czasie mobilizacji udają się najbliższym środkiem lokomocji (pociąg, autobus) do wskazanego w karcie powołania miejsca prowadzenia mobilizacji lub przybywają na organizowane gminne, czy miejskie punkty zbiórek, skąd dowożeni są do miejsc mobilizacji jednostek wojskowych środkami transportowymi wydzielonymi, w ramach doraźnych świadczeń rzeczowych, przez wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast).

Powołany i dostarczony do jednostki żołnierz rezerwy będzie pełnił czynną służbę wojskową w czasie mobilizacji i wojny, bez możliwości powrotu, do czasu demobilizacji.

2.3. Kompetencje i zadania organów administracji w zabezpieczeniu potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych

Istotną rolę i kompetencje w rozpatrywanej problematyce uzupełniania sił zbrojnych stanowi okręg wojskowy, których obecnie mamy dwa. A w przyszłości być może funkcję okręgów pełnić będą „dowództwa obszaru obrony”.

Dowództwo okręgu wojskowego jest „gospodarzem” rezerw osobowych, środków transportowych, maszyn i urządzeń znajdujących się na administrowanym terenie. Ono odpowiada za zabezpieczenie mobilizacyjne wszystkich jednostek stacjonujących na tym terenie, bez względu na ich podporządkowanie, czy przynależność funkcjonalną.

Kolejnym ogniwem administracji wojskowej są wojewódzkie sztaby wojskowe (WSzW), które zapewniają zabezpieczenie potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych stacjonujących na terenie danego województwa (zał. 4).

Do szczegółowszych zadań tego organu administracji wojskowej należą:

- 1) planowanie i nadzór nad jakościowym zabezpieczeniem uzupełnianych jednostek wojskowych, stanem osobowym, środkami transportowymi i maszynami pobieranymi z zasobów gospodarki narodowej;

2) utrzymywanie w stałej aktualności planu terytorialnego gromadzenia rezerw na administrowanym terenie, głównie rezerw osobowych, bo na nich ma wpływ szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego;

3) nadzorowanie realizacji prac mobilizacyjnych w jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej i administracji publicznej;

4) opracowanie planu powiadamiania o zarządzeniu mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych w zakresie dotyczącym terenowych organów administracji publicznej i podmiotów gospodarczych województwa;

5) współdziałanie:

– z organami administracji publicznej w zakresie organizowania punktów zbiórek żołnierzy rezerwy, ich dowozu do miejsc prowadzenia mobilizacji;

– w zakresie wydzielania i przygotowania środków transportowych oraz maszyn do przekazania ich jednostkom wojskowym na czas mobilizacji (Wydz. Komunikacji UW);

– w zakresie wydzielania łóżek szpitalnych na potrzeby sił zbrojnych (Wydz. Zdrowia UW);

– w zakresie zabezpieczenia ładu i porządku w czasie trwania mobilizacji (Komenda Wojewódzka Policji);

– w zakresie planowania i uruchomienia akcji natychmiastowego doręczania dokumentów powołania na obszarze województwa (Wojewódzki Urząd Pocztowy);

– w zakresie wydzielania i utrzymywania rezerwy paliwa (Okręgowa Dyrekcja „CPN” S.A.);

Podstawowym ogniwem administracji wojskowej w terenie są Wojskowe Komendy Uzupelnień (WKU). Do obowiązków tych komend należą (zał. 5):

1) planowanie i nadzór nad uzupełnianiem jednostek wojskowych;

2) prowadzenie bilansu żołnierzy rezerwy, środków transportowych i maszyn oraz analiza możliwości ich wykorzystania;

3) organizacja kontroli stanu technicznego środków transportowych u ich posiadaczy;

4) powiadamianie żołnierzy rezerwy o ćwiczeniach wojskowych;

5) prowadzenie postępowań reklamacyjnych dla żołnierzy rezerwy i zwalnianie ich od odbywania obowiązku służby wojskowej w czasie wojny;

6) nadawanie przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom rezerwy;

7) przekazywanie sygnałów organom administracji i podmiotom gospodarczym o uruchomieniu mobilizacji w siłach zbrojnych;

8) doręczanie kart mobilizacyjnych i kart powołania żołnierzom rezerwy;

9) deponowanie bonów paliwowych i ich rozdysponowanie w czasie mobilizacji sił zbrojnych;

10) wnioskowanie o nałożenie świadczeń na podmioty gospodarcze i obywateli przez wójta, burmistrza, prezydenta miasta;

11) przygotowanie wypłat pieniężnych dla członków rodzin żołnierzy rezerwy zamieszkałych na terenie administrowanym przez WKU;

12) zbieranie informacji o doręczeniu dokumentów powołania w ramach akcji kurierskich;

13) współdziałanie w zakresie (jak WSzW):

– organizowania gminnych, miejskich punktów zbiórek, organizowania dowozu żołnierzy rezerwy i wydzielania środków transportowych na potrzeby mobilizacyjne;

– zabezpieczenia ładu i porządku w czasie mobilizacji na terenie WKU, wydzielanie niezbędnych łóżek przez szpitale służby zdrowia i MPS przez CPN oraz natychmiastowego doręczania dokumentów powołania przez urzędy pocztowe.

Wojskowa Komenda Uzuppełnień jako organ wykonawczy w zakresie zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych realizuje wymienione zadania przy ścisłym współdziałaniu z jednostkami wojskowymi, z jednej strony, i z drugiej strony przez uzgodnienia z organami samorządu terytorialnego oraz podmiotami gospodarczymi.

W związku z tym wymienione wyżej zadania WKU należy bliżej skomentować, aby zrozumieć ich istotę oraz ciężar ważności:

1. Prowadzenie bilansu żołnierzy rezerwy na terenie administrowanym przez WKU

Bilans zasobów rezerw osobowych Wojskowa Komenda Uzupelnieniu ujmuje w odpowiednich kartotekach podzielonych na:

a) żołnierzy rezerwy czynnej, są to najmłodsi rezerwiści i najlepiej wyszkoleni. Rezerwa ta jest przeznaczona do zabezpieczenia:

- etatowych potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych;
- ponadetatowych potrzeb mobilizacyjnych;
- potrzeb wojennych na czas działań bojowych;

b) żołnierzy rezerwy biernej, którzy posiadają pełne kwalifikacje do odbywania służby wojskowej w czasie wojny i mogą być użyci głównie do:

- uzupełnienia wojsk w toku prowadzonych działań bojowych;
- tworzenia nowych formowań jednostek wojskowych;
- nadawania przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych w jednostkach militaryzowanych i obrony cywilnej;
- wykonywania świadczeń osobistych w czasie mobilizacji i wojny;

c) żołnierzy rezerwy nieefektywnej, którzy przekroczyli wiek (oficerowie i chorążowie rezerwy 50 lat życia), podoficerowie i szeregowcy rezerwy 35 lat życia), posiadają braki w wyszkoleniu wojskowym lub zły stan zdrowia.

2. Organizacja kontroli stanu technicznego środków transportowych, maszyn u ich posiadaczy

Kontrolę środków transportowych i maszyn organizuje wójt, burmistrz, czy prezydent miasta. Pierwsza kontrola jest nazywana oględzinami przed przeznaczeniem tych środków na cele obronne w ramach świadczeń rzeczowych. Kontrolę tę prowadzi się u posiadaczy środków transportowych, a uczestniczą w niej przedstawiciele z Wojskowej Komendy Uzupelnieniu i uzupełnianych jednostek wojskowych. Celem jej jest ustalenie stanu technicznego i przydatności pojazdów samochodowych oraz maszyn zaplanowanych do pobrania z gospodarki narodowej. Natomiast rutynową kontrolę środków transportowych i maszyn już będących na przydziałach mobilizacyjnych mogą prowadzić dowódcy jednostek wojskowych w czasie ćwiczeń mobilizacyjnych z dostarczeniem tych środków lub u posiadacza na podsta-

wie opracowanego planu kontroli przez WKU w porozumieniu z organami administracji samorządowej.

3. Powoływanie żołnierzy rezerwy na ćwiczenia wojskowe, na mobilizacyjne uzupełnienie i zbieranie informacji o doręczeniu dokumentów powołania

Powoływanie żołnierzy rezerwy, świadczeń osobistych i rzeczowych oznacza nakaz stawienia się w ustalonym terminie i w miejscu w celu odbycia ćwiczeń wojskowych, służby wojskowej, wykonania określonych prac, oddania do użytku nieruchomości i rzeczy ruchomych. Powoływanie to odbywa się na podstawie wypisanych i zaopatrzonych pieczęcią urzędową Wojskowej Komendy Uzupełnień, właściwej ze względu na miejsce pobytu stałego lub pobytu czasowego, trwające ponad dwa miesiące osoby powoływanej. Karta powołania jest dokumentem zobowiązującym osobę w niej wskazaną do stawienia się w określonym terminie i miejscu.

Innym dokumentem są wezwania do wykonania świadczeń na rzecz obrony. Wezwanie jest dokumentem wydawanym przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) zobowiązującym posiadacza środka transportowego, czy maszyny do niezwłocznego ich dostarczenia według wymagań określonych w tym dokumencie. W wezwaniu określa się cel wykonania świadczenia (pilnych prac, udostępnienia sprzętu, kwater lub oddania do użytkowania posiadanego sprzętu). Wzywany do wykonania świadczeń podaje się datę, godzinę, miejsce i rodzaj oraz nazwę jednostki organizacyjnej, na której rzecz świadczenie ma być wykonane.

Powoływanie żołnierzy rezerwy na ćwiczenia wojskowe realizuje Wojskowa Komenda Uzupełnień rozsyłając karty powołania, za pomocą urzędów pocztowych – doręczycieli. Karty powołania żołnierzom rezerwy należy doręczyć w terminie trzech miesięcy przed planowanymi ćwiczeniami, nie krócej jednak niż na dwa tygodnie przed terminem stawienia się żołnierza w jednostce wojskowej. W dokumencie powołania podaje się datę i godzinę stawienia się oraz czas trwania ćwiczeń.

W procesie zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwijania jednostek wojskowych, szczególnego znaczenia nabiera uruchomienie akcji

kurierskich służących do powołania żołnierzy rezerwy. Od dobrze zorganizowanego systemu powołania zależy w dużej mierze czas i sprawność przybycia (dostarczenia) uzupełniania do jednostek wojskowych.

W razie ogłoszenia mobilizacji lub wybuchu wojny, niezależnie od karty powołania oraz wezwania do wykonania świadczenia, rolę dokumentu powołania spełnia również karta mobilizacyjna określonego wzoru, którą wydaje się żołnierzom rezerwy będących na przydziałach mobilizacyjnych jednostek wojskowych.

Karta mobilizacyjna jest dokumentem potwierdzającym wyznaczenie żołnierza rezerwy na przydział mobilizacyjny do określonej jednostki wojskowej. Kartę mobilizacyjną (białą lub zieloną) wydają w czasie pokoju żołnierzom rezerwy wojskowi komendanci uzupełnień. Żołnierz rezerwy jest zobowiązany przechowywać kartę mobilizacyjną w książeczce (legitymacji) wojskowej i zabierać ją ze sobą w razie wyjazdu z miejsca zamieszkania na terytorium RP. Wydanie lub odebranie żołnierzowi rezerwy karty mobilizacyjnej, wojskowy komendant uzupełnień potwierdza w wojskowym dokumencie osobistym żołnierza rezerwy oraz w jego karcie ewidencyjnej, przechowywanej w WKU.

W wypadku ogłoszenia mobilizacji, karta mobilizacyjna zobowiązuje żołnierza rezerwy do stawienia się, bez odrębnego wezwania w jednostce wojskowej, do której żołnierz posiada przydział mobilizacyjny i stosownie do treści pouczenia zawartego w tym dokumencie. Jednocześnie w czasie mobilizacji i wojny, uprawnia ona żołnierza rezerwy do bezpłatnego przejazdu wszystkimi środkami komunikacji lądowej i rzecznej.

Obecnie obowiązują dwa kolory kart mobilizacyjnych:

– karta mobilizacyjna koloru białego, stanowi potwierdzenie przydziału mobilizacyjnego żołnierza rezerwy do określonej jednostki wojskowej z natychmiastowym terminem stawiennictwa (jeśli nie podano doby mobilizacji) w wypadku ogłoszenia mobilizacji w państwie;

– karta mobilizacyjna koloru zielonego, jest dokumentem wydanym w czasie pokoju żołnierzowi rezerwy, zaliczonemu do grupy

rezerw osobowych przewidzianych do powołania do czynnej służby wojskowej w czasie wojny w pierwszej kolejności. Stanowi ona awizo dla jej posiadacza o przeznaczeniu go do uzupełnienia jednostek wojskowych dopiero w czasie wojny. W związku z tym po ogłoszeniu mobilizacji nie ma obowiązku natychmiastowego zgłoszenia się do czynnej służby wojskowej, lecz musi być potwierdzona doręczona kartą powołania, kiedy zaistnieje taka potrzeba.

Rolę dokumentu powołania (powiadomienia) spełniają również obwieszczenia MON oraz wojskowego komendanta uzupełnień o mobilizacji powszechnej (zał. 6 i 7). Obwieszczenie MON w związku z ogłoszeniem powszechnej mobilizacji jest przeznaczone do wezwania żołnierzy rezerwy i osób obowiązanych do świadczeń na rzecz obrony.

Wojskowi komendanci uzupełnień na podstawie zarządzenia szefa Sztabu Gen. WP przekazują wójtom lub burmistrzom (prezydentom miast) pakiety z obwieszczeniami MON w związku z ogłoszeniem powszechnej mobilizacji. Pakiety z obwieszczeniami przekazuje się za pokwitowaniem i przechowuje w stanie nienaruszonym. Wójt, burmistrz (prezydent miasta) opracowuje plan rozplakatowania obwieszczeń, w którym uwzględnia:

– liczbę obwieszczeń przewidzianych do pierwszego rozplakatowania; zapas interwencyjny do powtórnego rozplakatowania; najbardziej uczęszczane i widoczne miejsca do plakatowania; siły osobowe i środki potrzebne do wykonania tego zadania.

Rozplakatowanie obwieszczeń zarządza wojskowy komendant uzupełnień w chwili otrzymania zarządzenia o uruchomieniu mobilizacji powszechnej. O zarządzeniu rozplakatowania obwieszczeń o mobilizacji szef Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego zawiadamia wojewodę.

Obwieszczenie wojskowego komendanta uzupełnień o wezwaniu w sprawie powszechnego obowiązku obrony jest przeznaczone do wezwania żołnierzy rezerwy i poborowych do stawienia się w miejscu i czasie określonym w obwieszczeniu.

W systemie powoływania żołnierzy rezerwy do czynnej służby wojskowej obowiązuje zasada, że za doręczanie dokumentów powo-

łania adresatom odpowiadają organy administracji wojskowej (jednostki wojskowe) lub organy administracji samorządowej, którym Wojskowe Komendy Uzuppełnień przekazały te dokumenty na przechowanie (są to wójtowie lub burmistrzowie, prezydenci miast, kierownicy urzędów pocztowych, a także w określonych przypadkach komisarze policji).

Powołanie uzupełnienia do jednostek wojskowych może odbywać się w dwóch tzw. trybach:

– w **trybie zwyczajnym** dostarcza się dokumenty powołania ze znacznym wyprzedzeniem w stosunku do terminu stawiennictwa (dostarczenia), który jest oznaczony datą i godziną oraz miejscem. Ten tryb powołania można stosować w stosunku do jednostek wojskowych, które mają dość długie terminy na uzupełnienie się. Dokumenty powołania doręcza się głównie za pośrednictwem urzędów pocztowych;

– w **trybie natychmiastowego doręczania** dokumentów powołania żołnierzom rezerwy odbywa się bezpośrednio przed terminem stawienia się ich w jednostce wojskowej. Termin „natychmiast” oznacza, że żołnierze rezerwy (posiadacze środków transportowych) są zobowiązani nie później niż w czasie czterech godzin od uzyskania informacji o mobilizacji stawić się w jednostce wojskowej.

Zbieranie informacji o doręczeniu dokumentów powołania w ramach działania akcji kurierskich odbywa się przez składanie doraźnych meldunków. Po zakończeniu akcji doręczania dokumentów powołania, kurierzy uczestniczący w tej akcji rozliczają się przed jej organizatorem: zwracają legitymację kuriera; potwierdzenie odbioru dokumentów powołania, zwracają nie doręczone karty powołania. O zakończeniu akcji w terenie, kierujący nią powiadamia wojskowego komendanta uzupełnień oraz sporządza meldunek z przebiegu i wyników akcji kurierskiej (w tym rozliczenie z doręczonych i nie doręczonych kart powołania oraz rozliczenie kosztów akcji kurierskiej).

4. Prowadzenie postępowania reklamacyjnego w stosunku do żołnierzy rezerwy

Reklamowanie żołnierzy rezerwy od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie zarządzenia mobilizacji i w czasie wojny polega na zapewnieniu obsady kadrowej niezbędnym fachowcom

w ogniwach administracji publicznej i w jednostkach organizacyjnych gospodarki narodowej. Istotą postępowania reklamacyjnego jest spowodowanie zwolnienia od pełnienia czynnej służby wojskowej żołnierzy rezerwy, którym ze względu na posiadane kwalifikacje lub zajmowane stanowiska pracy są niezbędnymi do zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa kraju.

a. W zależności od kategorii osób, których reklamowanie dotyczy, postępowanie reklamacyjne¹¹ prowadzi się z urzędu lub na wniosek:

- reklamowanie z urzędu:

- reklamowaniem z urzędu obejmuje się żołnierzy rezerwy wykonujących mandat posła, senatora lub radnego, zajmujących kluczowe stanowiska w organach państwowych i samorządowych, a także żołnierzy rezerwy pełniących określone funkcje publiczne oraz zatrudnionych w przemyśle zbrojeniowym;

- zwolnienie z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej następuje obligatoryjnie bez względu na wiek, stopień i wykształcenie wojskowe reklamowanych żołnierzy rezerwy;

- postępowanie reklamacyjne w tym przypadku polega na zawiadomieniu wojskowych komendantów uzupełnień o spełnianiu przez żołnierzy rezerwy warunków do reklamowania z urzędu;

- reklamowanie na wniosek:

- reklamowaniem na wniosek obejmuje się żołnierzy rezerwy zajmujących stanowiska pracy niezbędne dla utrzymania ciągłości produkcji lub działalności przewidzianej na czas wojny oraz zapewnienia obrony lub bezpieczeństwa państwa, a także planowanych do objęcia takich stanowisk;

- zwolnienie z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej następuje fakultatywnie, w wyniku uznania wniosku reklamacyjnego przez wojskowego komendanta uzupełnień;

- uznanie wniosku w sprawie reklamacji uzależnione jest przede wszystkim od stopnia wykształcenia żołnierzy rezerwy, jak również od

¹¹ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 kwietnia 1993 r. w sprawie reklamowania osób od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (DzU z 1993 r., nr 29, poz. 134).

stanu zasobów wyszkolonych rezerw osobowych w poszczególnych specjalnościach wojskowych.

b. Czynności organów cywilnych i wojskowych związane z postępowaniem reklamacyjnym:

- reklamowanie z urzędu:

– kierownik zakładu pracy lub wojewoda na podstawie ustaleń dotyczących spełniania przez poszczególnych żołnierzy rezerwy warunków do reklamowania, zawiadamia wojskowego komendanta uzupełnień o żołnierzach rezerwy podlegających reklamowaniu z urzędu, a także w przypadku utraty warunków uzasadniających ich zwolnienie z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej;

– wojskowy komendant uzupełnień zawiadamia odpowiednio kierownika zakładu pracy lub wojewodę o zwolnieniu reklamowanych żołnierzy rezerwy z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej;

- reklamowanie na wniosek:

– kierownik zakładu pracy, stosownie do planu obsady kadrowej na czas wojny, opracowuje wykaz imienny żołnierzy rezerwy reklamowanych na wniosek i przesyła wojskowemu komendantowi uzupełnień, jak również zawiadamia ten organ w przypadku utraty warunków do ich zwolnienia z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej;

– wojskowy komendant uzupełnień rozpatruje wnioski w sprawie reklamacji i w zależności od stopnia wykszolenia reklamowanych żołnierzy rezerwy oraz potrzeb mobilizacyjnych i wojennych sił zbrojnych, podejmuje decyzje o zwolnieniu poszczególnych żołnierzy z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej oraz zawiadamia kierownika zakładu pracy o ustaleniach dotyczących zwolnienia przysyłając drugi egzemplarz wykazu imiennego.

c. Uwarunkowania dotyczące postępowania reklamacyjnego:

- postępowanie reklamacyjne prowadzi się w czasie pokoju i wznowia się jego prowadzenie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia mobilizacji lub wybuchu wojny;

- zwolnienie z obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej udzielone żołnierzom rezerwy w wyniku reklamowania z urzędu zachowuje ważność na czas wykonywania mandatu lub zajmowania

stanowiska pracy, natomiast reklamowania na wniosek przez okres 90 dni od dnia ogłoszenia mobilizacji lub wybuchu wojny;

- do prowadzenia postępowania reklamacyjnego uprawnione są zakłady pracy zatrudniające żołnierzy rezerwy, których zwolnienie od obowiązku pełnienia czynnej służby wojskowej jest nieodzowne dla utrzymania ciągłości produkcji lub działalności przewidzianej na czas wojny, a w szczególności:

- urzędy organów państwowych, administracji rządowej i samorządu terytorialnego;

- zakłady pracy objęte programem mobilizacji gospodarki;

- jednostki organizacyjne resortu obrony narodowej, spraw wewnętrznych i sprawiedliwości;

- publiczne zakłady opieki zdrowotnej;

- nie prowadzi się postępowania reklamacyjnego w trybie reklamowania na wniosek w odniesieniu do żołnierzy rezerwy przeniesionych do rezerwy przed upływem pięciu lat od odbycia zasadniczej oraz zawodowej służby wojskowej jako osób najlepiej przygotowanych pod względem wojskowym.

5. Deponowanie bonów paliwowych i ich rozdysponowanie

W wojskowej komendzie uzupełnień są deponowane bony specjalne „CPN S.A.” na pobieranie paliw płynnych. Wydanie paliw płynnych na powyższe bony zarządza dyrektor Okręgowej Dyrekcji „CPN S.A” na wniosek wojewódzkiego szefa sztabu wojskowego. Z wydzielonych stacji paliw utrzymujących zapasy pobiera się paliwo na te bony, za odpłatnością, w celu uzupełnienia pojazdów samochodowych i maszyn skierowanych (wydzielonych) na zabezpieczenie mobilizacyjne rozwijanych jednostek wojskowych. Dowódca jednostki zwraca się do komendanta WKU o specjalne bony paliwowe, jeśli w swoich zapasach bieżących nie posiada wystarczającej ilości paliw płynnych.

6. Wnioskowanie wojskowego komendanta uzupełnień o nałożenie świadczeń osobistych i rzeczowych

W celu realizacji zadań związanych z mobilizacyjnym rozwinięciem jednostek wojskowych ich dowódcy występują do właściwego terytorialnie, komendanta uzupełnień z zapotrzebowaniami o nałóże-

nie obowiązku świadczeń osobistych na obywateli do zabezpieczenia wszelkich prac związanych z przygotowaniem i przebiegiem mobilizacyjnego rozwijania; etatowych świadczeń rzeczowych na uzupełnienie mobilizacyjne brakujących środków transportowych i maszyn oraz doraźnych świadczeń rzeczowych (pojazdów, podnośników, dźwigów, pomieszczeń, urządzeń itp.) do zabezpieczenia mobilizacji, w tym ewakuacji zapasów materiałowych.

Dowódca jednostki wojskowej na świadczenia sporządza zapotrzebowanie wg wzoru podanego w instrukcji mobilizacyjnej. Natomiast wojskowy komendant uzupełnień sporządza wnioski o nałożenie obowiązku świadczeń do wójta, burmistrza czy prezydenta miasta. Szczegóły dotyczące wszelkich rodzajów świadczeń są rozpracowane w rozdziale 3 niniejszego skryptu.

Kompetencje i zadania organów administracji publicznej w zakresie przygotowań mobilizacyjnych (obronności państwa)

Wojewoda:

1) organizuje wykonanie zadań przez podległe podmioty, przygotowując komórki organizacyjne podległych i nadzorowanych urzędów oraz jednostek organizacyjnych do funkcjonowania w wypadku kryzysu i wojny, organizując stanowisko kierowania obroną województwa;

2) określa zasady i tryb przygotowania organów samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych i innych jednostek organizacyjnych oraz organizacji społecznych do działania w wypadku kryzysu i wojny;

3) zabezpiecza realizację zadań obronnych zleczanych przez organy nadrzędne;

4) opracowuje dokumenty dotyczące wykonania zadań obronnych na terenie województwa (program mobilizacji gospodarki);

5) zabezpiecza ochronę tajemnicy państwowej i służbowej prowadzonych prac przygotowawczych w zakresie obronności;

6) projektuje i realizuje przedsięwzięcia inwestycyjne w planie przestrzennego zagospodarowania województwa, w tym na potrzeby sił zbrojnych i ochrony ludności;

- 7) tworzy i utrzymuje rezerwy surowcowe i materiałowe oraz produkty na potrzeby obronne państwa;
- 8) organizuje dowódz żołnierzy rezerwy powoływanych do czynnej służby wojskowej w czasie zarządzenia mobilizacji;
- 9) prowadzi ocenę stopnia zagrożenia województwa i możliwość wystąpienia zakłóceń w czasie realizacji zadań obronnych;
- 10) wykonuje zadania związane z dostawami i usługami (świadczeniami) na rzecz sił zbrojnych i innych jednostek organizacyjnych realizujących zadania na rzecz obrony;
- 11) prowadzi prace dotyczące przygotowań do przystosowania produktów i usług remontowych do potrzeb obronnych (wojennych);
- 12) analizuje stan ilościowy i jakościowy żołnierzy rezerwy na terenie województwa oraz wymaganiami co do ich wieku i wykształcenia wojskowego;
- 13) organizuje i nadzoruje szkoleniem obronnym we współdziałaniu z organami samorządu terytorialnego;
- 14) koordynuje wykonanie zadań obronnych na obszarze województwa, sprawuje nadzór oraz prowadzi kontrole wykonania zadań obronnych w podległych jednostkach organizacyjnych;
- 15) występuje z wnioskiem do prezesa Rady Ministrów o objęcie przygotowaniem do militaryzacji określonych jednostek organizacyjnych na terenie województwa.

Starosta:

- 1) organizuje szkolenie obronne pracowników starostwa i samorządowych jednostek organizacyjnych;
- 2) przygotowuje jednostki organizacyjne powiatu do realizacji zadań obronnych zleconych przez wojewodę, wydzielając z budżetu powiatu odpowiednie środki finansowe;
- 3) przygotowuje mienie komunalne do wykorzystania w razie kryzysu i wojny (energetyka, wodociągi, gazownictwo, ciepłownictwo, komunikacja, łączność);
- 4) wykonuje zadania w zakresie dostaw, usług i świadczeń na rzecz sił zbrojnych (obronności);

5) uczestniczy w opracowaniu wojewódzkiego programu mobilizacji gospodarki;

6) współdziała z organami gmin, z komendantami WKU w sprawach dotyczących zabezpieczenia potrzeb mobilizacyjnych jednostek wojskowych oraz niemilitarnych ogniw systemu obronnego;

7) uwzględnia potrzeby obronne w planie przestrzennego zagospodarowania powiatu w zakresie rejonów odpowiedzialności państwowej straży pożarnej, straży granicznej, lecznic, straży lasów państwowych itp.;

8) kształtuje i kultywuje świadomość patriotyczną i obroną mieszkańców powiatu;

9) koordynuje wykonanie zadań obronnych, sprawując nadzór nad ich realizacją oraz zarządza kontrolę ich wykonania w organach samorządu powiatu i samorządowych jednostkach organizacyjnych;

10) organizuje powiadomienie, ostrzeganie i alarmowanie ludności powiatu o zagrożeniach.

Wójt, burmistrz (prezydent miasta):

1) przygotowanie urzędu gminy, poszczególnych jej referatów i jednostek organizacyjnych podległych gmin do funkcjonowania w stanach nadzwyczajnych, w tym w czasie kryzysu i wojny;

2) organizowanie szkolenia osób funkcyjnych wyznaczonych do realizacji zadań dotyczących zabezpieczenia mobilizacyjnego jednostek wojskowych;

3) przechowywanie, doręczanie dokumentów powołania i dowóz żołnierzy rezerwy powołanych do czynnej służby wojskowej w czasie mobilizacji;

4) organizowanie akcji kurierskich i gminnych (miejskich) punktów zbiórek żołnierzy rezerwy;

5) rozplakatowywanie obwieszczeń o mobilizacji powszechnej;

6) przygotowanie i wykonanie przedsięwzięć inwestycyjnych na potrzeby ochrony ludzi i mienia przed skutkami działań bojowych;

7) opracowanie planu świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz jednostek wojskowych oraz innych jednostek organizacyjnych gminy (miasta);

8) nadzorowanie dopełniania szczególnego obowiązku meldunkowego przez żołnierzy rezerwy;

9) udostępnianie komendantowi WKU danych o stanie nieruchomości gminy (miasta) i rzeczy ruchomych;

10) alarmowanie ludności gminy (miasta) o zagrożeniach.

Dobrze określone kompetencje i zadania obronne w organach administracji publicznej pozwolą na ich terminową realizację.

2.4. Uzupelnianie sił zbrojnych z zasobów rezerw państwowych

Zgromadzenie zawczasu w magazynach i składnicach sił zbrojnych wszystkich rodzajów środków materiałowo-technicznych potrzebnych na zabezpieczenie mobilizacji jest niemożliwe i niecelowe. Dlatego też w wojskach gromadzi się i przechowuje tylko niezbędną wielkość środków, typowo wojskowych, natomiast środki materiałowe powszechnego użytku, materiały pędne i smary będą pobierane z rezerw państwowych¹².

Rezerwy państwowe to specjalnie zgromadzone i utrzymywane w gospodarce narodowej zapasy środków materiałowo-technicznych, które gromadzi się w celu zapobiegania trudnościami w zaopatrzeniu sił zbrojnych, umożliwia państwu aktywne oddziaływanie na rynek wewnętrzny, a także zabezpieczenia szczególnie ważnych zadań gospodarczych. Koszty stworzenia i utrzymania rezerw państwowych są pokrywane z budżetu państwa.

Rezerwy państwowe dzielą się na:

– rezerwy mobilizacyjne służące do realizacji zabezpieczenia zadań związanych z obronnością i bezpieczeństwem państwa, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb sił zbrojnych oraz bezpieczeństwa publicznego w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa państwa, a także w czasie jego podwyższonej gotowości obronnej; te rezerwy są już wyprodukowane i przechowywane w magazynach w czasie pokoju;

¹² Ustawa z dnia 30.05.1996 r. o rezerwach państwowych oraz obowiązkowych zapasach paliw. DzU, nr 90 z dnia 26.07.1996 r., poz.40.

– rezerwy gospodarcze służą do zaspokojenia surowcowych, materiałowych i paliwowych potrzeb gospodarki narodowej oraz utrzymania ciągłości zaopatrzenia ludności kraju w podstawowe produkty rolne, żywnościowe, leki, materiały medyczne oraz artykuły sanitarne. W ramach tej grupy rezerw wyodrębnia się stany zastrzeżone na cele mobilizacyjne. Rezerwy gospodarcze w znacznej mierze znajdują się u producenta na zapasach.

Potrzebę gromadzenia stosownej wielkości rezerw państwowych, odpowiednio przechowywanych i przestrzennie rozmieszczonych, dyktuje groźba ewentualnych zniszczeń w potencjale wytwórczym państwa. Są one niezbędne do podjęcia produkcji zapewniającej w warunkach działań bojowych zabezpieczenie materiałowych potrzeb walczących wojsk oraz wydzielania niezbędnych środków dla ludności. Wielkość rezerw państwowych gromadzonych w czasie pokoju nie może być jednak nieograniczona, ponieważ należy zabezpieczyć surowce, wyprodukować i wreszcie odpowiednio zmagazynować środki materiałowe.

Godzi się tu wspomnieć o jeszcze dwóch źródłach, a mianowicie o zasobach pojazdów samochodowych, maszyn inżynieryjnych, urządzeń, statków pływających i powietrznych, taboru kolejowego, które funkcjonują na co dzień w zakładach i przedsiębiorstwach produkcyjnych gospodarki narodowej i mogą świadczyć usługi na rzecz sił zbrojnych.

Dalszym źródłem zabezpieczenia materialnych potrzeb sił zbrojnych są moce produkcyjne i wytwórcze gospodarki narodowej, do których zaliczamy:

– infrastrukturę produkcyjno-remontową: hale produkcyjne, magazyny, źródła energetyczne, bocznice i rampy kolejowe, urządzenia dźwigowe itp.;

– produkcję i remont obejmującą: dokumentację technologiczną, ciągi produkcyjne, linie technologiczne, maszyny i urządzenia, stacje diagnostyczne, pomoce warsztatowe;

– import materiałów (wyrobów) i surowców oraz podzespołów i części zamiennych, ma on istotne znaczenie przy produkcji kooperacyjnej środków walki, czy zabezpieczających działania bojowe.

Część mocy produkcyjnych w przemyśle wytwarzająca głównie środki dla rezerw gospodarczych powinna być w czasie pokoju „zamrożona”, a w tym miejscu należy wytwarzać inne produkty z przeznaczeniem na rynek. Natomiast w wypadku zaistnienia potrzeb, zamrożone moce produkcyjno-remontowe powinny być uruchomione i wytwarzać produkty na cele obronne oraz zaspokojenie potrzeb ludności.

Zadania związane z uzupełnianiem sił zbrojnych z zasobów gospodarki narodowej w czasie mobilizacji i wojny będą dotyczyły dostaw produktów:

- bojowych środków pola walki na bieżąco produkowanych (uzbrojenie, materiały wybuchowe itp.);
- materiałów pędnych i smarów w postaci: benzyny, oleju napędowego, paliwa lotniczego, olejów i smarów stałych;
- artykułów rolno-spożywczych (produktów i przetworów): zboża, groch, mięso, cukier, spirytus, konserwy, tłuszcze zwierzęce i roślinne;
- materiałów powszechnego użytku: środki czystości, papierosy i zapałki.

Natomiast z zastrzeżonych rezerw gospodarczych zgromadzonych u producenta dostawy dla sił zbrojnych będą dotyczyły:

- leków i materiałów medyczno-sanitarnych o krótkich terminach przechowywania: antybiotyki, szczepionki, surowica, środki przeciwbólowe, krew, materiały rentgenowskie;
- materiałów budowlanych: cement, cegła, farby, lakiery, włókna, tworzywa sztuczne, rury, blachy i narzędzia;
- inne środki: radiostacje, telefony, elementy mostowe i kolejowe, aparaty prądotwórcze, akumulatory oraz baterie, a także urządzenia do wydobywania i oczyszczania wody pitnej.

Uzupełnianie sił zbrojnych z zasobów rezerw państwowych jest ważne i wpływa na ich siłę obronną (potencjał obronny), lecz musi ono iść w parze z przygotowaniem i wydzieleniem zasobów rezerw ludzkich¹³ na potrzeby obronne. Planowanie przygotowań mobiliza-

¹³ Rezerwy ludzkie to zasoby siły roboczej państwa przeznaczone na: potrzeby mobilizacyjne sił zbrojnych i innych formacji podsystemu niemilitarnego; rezerwy reklamowane na potrzeby funkcjonowania gospodarki i administracji oraz siła robocza nieefektywna. Przepis autora.

cyjnych powinno (musi) uwzględniać udział czynnika ludzkiego. Obejmuje ono celowe rozdysponowanie zasobów ludzkich na cele obronne (potrzeby uzupełnieniowe sił zbrojnych, formacji niemilitarnych oraz zaspokojenia funkcjonowania gospodarki narodowej i administracji publicznej).

Zasoby rezerw osobowych na potrzeby sił zbrojnych są przygotowywane w czasie pokoju przez odbycie zasadniczej służby wojskowej oraz okresowe przeszkalanie ich w czasie ćwiczeń mobilizacyjnych.

W administracji i w gospodarce państwa prowadzona jest analiza wielkości zasobów siły roboczej, jej ścisła rejestracja na osoby czynne i nieczynne zawodowo. Pozwala to na utrzymanie takiego potencjału zasobów ludzkich, aby sprostać zadaniom gospodarczym i obronnym na czas kryzysu i wojny.

2.5. Wojenne uzupełnianie sił zbrojnych

Zawsze przy wszelkiego rodzaju starciach strony ponosiły straty. Wojna (konflikt zbrojny) jest zjawiskiem społeczno-politycznym, która między innymi polega na rozstrzygnięciu sporów wynikłych ze stosunków społecznych, politycznych, czy gospodarczych przez zastosowanie przemocy, w tym walki zbrojnej. W efekcie tej przemocy powstają straty. Straty definiowane są jako ogół szkód ludzkich (zabici, ranni, zaginieni, spadek urodzin, czy wzrost śmiertelności ludzi); moralnych (demoralizacja ludności, cierpienia ofiar wojny i ich rodzin) i kulturalnych (obniżenie się stanu oświaty, straty w dobrach kultury narodowej) spowodowanych bezpośrednio lub pośrednio działaniami wojennymi.

Podział strat ludzkich podczas wojny przedstawia tabela 2.

PODZIAŁ STRAT LUDZKICH

Rodzaje	Bezpowrotne	Sanitarne
Bojowe	1. Zabici 2. Zmarli 3. Zaginieni	1. Ranni 2. Porażeni
Niebojowe	1. Internowani 2. Wzięci do niewoli	1. Chorzy 2. Ulegli wypadkowi (kaleki) 3. Zakażeni 4. Zatruci
Wielkości w %	30%	70%

Straty ludzkie są powodowane intensywnością działań zbrojnych i zastosowanych środków walki¹⁴.

Na podstawie analiz w obecnie prowadzonych działaniach bojowych należy liczyć się z powstawaniem strat w stanie osobowym w granicach 1 – 2% na dobę w stosunku do stanu wyjściowego. Największe straty mogą powstać w pierwszych dwóch tygodniach wojny.

Do uzupełniania strat ludzkich w czasie wojny, każda armia posiada odpowiednio zorganizowany system uzupełniania walczących wojsk. Nasz system sprowadza się do dosyłania walczącym wojskom brakujących środków transportowych, części uzbrojenia i zapasów z rezerw państwowych oraz żołnierzy rezerwy z zasobów osobowych, zgromadzonych w czasie pokoju. Trudność polega na tym, że nie

¹⁴ W czasie II wojny światowej w Polsce zginęło:

– na skutek intensywnych działań od 1.09 – 7.10.1939 r. zginęło 350 tys. żołnierzy polskich;

– na 2.079 wojny utraciło życie 6.028 tys. obywateli i 590 tys. utraciło zdrowie psychiczne lub fizyczne.

W czasie wojny w Wietnamie (1965 – 1973 r.) w ciągu ośmiu i pół roku wojny zginęło 36.866 żołnierzy USA, 236.563 rannych i 1.331 wziętych do niewoli oraz zaginionych.

W czasie wojny w Afganistanie (1979 – 1989 r.) zginęło ok. 1,5 mln Afgańczyków. Rosjan zginęło 14,5 tys. i 470.123 uznano za zaginionych, wziętych do niewoli oraz chorych na choroby zakaźne (415.900).

W wojnie w Zatoce Perskiej (17.01 – 28.02.1991 r.) Irak dysponował armią w sile 1.850 tys. żołnierzy, zginęło 100 tys., do niewoli wzięto 100 tys. żołnierzy. Strona sprzymierzonych straciła 138 żołnierzy na 840 tys. biorących udział w wojnie.

można przewidywać (prognozować) ewentualnych strat, głównie w stanach osobowych, w zakresie specjalności wojskowych. Gromadzenie zasobów rezerw osobowych na ten cel może być wyrażone tylko wielkością ilościową (zazwyczaj w procentach). W kalkulacjach prognostycznych należy brać także pod uwagę utratę zasobów rezerw na terenach opanowanych przez agresora i niemożliwość ich wykorzystania na uzupełnienie walczących stron.

3. ZADANIA ORGANÓW ADMINISTRACJI I GOSPODARKI W PLANOWANIU ORAZ WYDZIELANIU ŚWIADCZEŃ NA RZECZ OBRONY (SIŁ ZBROJNYCH)

Świadczenia społeczeństwa na korzyść wojska (*sił zbrojnych*) nie są wymysłem ostatnich dziesięcioleci. Ukryte pod różnymi nazwami istniały od dawna, zmieniała się tylko ich rola, forma, treść i zakres. Świadczenia odnajdziemy między innymi w „*Konstytucji Sejmu Walnego*”¹⁵ z 1554 roku, gdzie wszystkich obywateli zobowiązuje się do uczestniczenia (*osobistego lub materialnego*) w wojnach prowadzonych przez państwo. Problematykę świadczeń porusza także „*Ustawa o opravianiu zamków i miast*”¹⁶ z 1561 roku, która obowiązuje władze ówczesnych ośrodków miejskich do: gromadzenia zapasów żywności, oświetlania murów obronnych, utrzymywania własnych prochowni, spichlerzy i młynów. W okresie międzywojennym świadczenia na rzecz SZ były określane świadczeniami wojennymi i rozumiano je jako „... *przymusowe przyczynianie się obywateli do powodzenia państwa w prowadzonej wojnie poprzez popieranie i zaspokajanie, bądź bezpośrednich potrzeb wojska, bądź potrzeb przemysłu i ludności*”¹⁷. W latach 1921–39 to przymusowe przyczynianie się obywateli obejmowało przede wszystkim wypełnianie nakazanych prac oraz dostarczanie wojsku na czas mobilizacji i wojny: kwater, surowców, koni, wozów i pojazdów samochodowych.

Te przykłady oraz inne z historii naszej wojskowości wskazują, że zawsze istniała konieczność wspierania sił zbrojnych przez ogół społeczeństwa w walce o utrzymanie integralności państwa. Wielkość tego wsparcia uzależniona była od **jakości armii (wyposażenia, ukompletowania w stosunku do etatu czasu „W”)** oraz **możliwości ekonomicznych państwa i jego obywateli.**

¹⁵ S. Kutrzeba, *Polskie ustawy i artykuły wojskowe*, Kraków 1937, s. 48.

¹⁶ Tamże, s. 312.

¹⁷ Zarys encyklopedyczny *Świat i życie*, t. V, Warszawa – Lwów 1939, s. 2110.

Współcześnie obrona ojczyzny jest nadal obowiązkiem wszystkich obywateli Rzeczypospolitej Polskiej, realizowana jest ona w ramach powszechnego obowiązku obrony. Powyższe obliguje wszystkie organy administracji publicznej, podmioty gospodarcze (niezależnie od formy własności), inne organizacje społeczne oraz każdego obywatela do udziału w umacnianiu obronności kraju. W ramach tego obowiązku, zgodnie z aktami prawnymi obywatele są zobowiązani między innymi do wykonywania **świadczeń na rzecz obrony**¹⁸.

3.1. Istota świadczeń

Przed przystąpieniem do omawiania problemów w zakresie planowania i organizacji świadczeń, konieczne jest przypomnienie ich istoty. Świadczenia w prawie cywilnym rozumiane są jako:

*„... zachowanie się dłużnika przewidziane treścią zobowiązania, ... przedmiot, sposób, czas i miejsce świadczenia określa umowa lub ustawa”*¹⁹, czyli dłużnikiem wobec państwa, które realizuje zadania obronne jest ogół społeczeństwa wraz z posiadaniem majątkiem. Należy stwierdzić, że **istotą świadczeń** jest wykonanie pewnych czynności lub oddanie do użytkowania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele obronne przez osoby fizyczne, podmioty gospodarcze i administrację publiczną.

Świadczenia na rzecz obrony dzielimy na:

- świadczenia osobiste;
- świadczenia rzeczowe:
 - doraźne świadczenia rzeczowe;
 - etatowe świadczenia rzeczowe;
- świadczenia szczególne;

¹⁸ Ustawa z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (DzU z 1992 r., nr 4, poz. 16, art. 4, ust. 2).

¹⁹ *Encyklopedia powszechna PWN*, t. IV, Warszawa 1976, s. 384.

Świadczenia osobiste

Świadczenia osobiste to wykonywanie (*osoby w wieku od 16 do 60 lat oraz posiadające obywatelstwo polskie*) różnego rodzaju prac (*możliwość użycia posiadanych narzędzi prostych oraz pojazdów przez kurierów*) na rzecz:

- przygotowania obrony państwa;
- zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków;

W czasie **pokoju** czas wykonywania świadczeń osobistych nie może przekraczać jednorazowo 12 godzin (*kurierzy i osoby dostarczające przedmioty świadczeń rzeczowych do 48 godzin*), ponadto nałożenie wykonania obowiązku takiego świadczenia może nastąpić najwyżej 3 razy w roku.

W razie **ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny** świadczenia osobiste obejmują te same czynności, z tą różnicą, że czas wykonania tych świadczeń nie może przekraczać jednorazowo 7 dni.

Świadczenia rzeczowe

Świadczenia rzeczowe polegają na oddaniu (*przez urzędy i instytucje państwowe, przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także osoby fizyczne*) do używania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych dla sił zbrojnych, jednostek organizacyjnych OC oraz jednostek organizacyjnych wykonujących zadania dla potrzeb obrony państwa w celu:

- przygotowania obrony państwa;
- zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

Świadczenia rzeczowe dzieli się (ze względu na przeznaczenie przedmiotów świadczeń rzeczowych) na:

a) etatowe świadczenia rzeczowe – przedmioty świadczeń przeznaczone są na uzupełnienie wojennych struktur organizacyjnych jednostek sił zbrojnych oraz państwowych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania na potrzeby państwa;

b) doraźne świadczenia rzeczowe – przedmioty świadczeń przeznaczone są do używania przez siły zbrojne, formacje OC oraz pań-

stwowe jednostki organizacyjne wykonujące zadania na rzecz obronności i nie podlegają włączeniu w skład struktur organizacyjnych.

W okresie **pokoju** czas wykonywania świadczeń rzeczowych nie może przekroczyć jednorazowo:

- a) 48 godz. – w celu sprawdzenia gotowości mobilizacyjnej;
- b) 7 dni – w związku z ćwiczeniami wojskowymi;
- c) 24 godz. – w związku z ćwiczeniami w zakresie powszechnej samoobrony.

Nałożenie obowiązku świadczenia rzeczowego może nastąpić powyżej 3 razy w roku (*w wymiarze 7 dni w związku z ćwiczeniami wojskowymi tylko jeden raz*). Do czasu wykonywania świadczeń rzeczowych wlicza się czas niezbędny do dostarczenia przedmiotu świadczeń oraz jego powrotu (*nie więcej jednak jak 2 godziny*). Przedstawione powyżej ograniczenia nie dotyczą wykorzystania nieruchomości w okresie rejestrowania przedpoborowych i poboru oraz wykorzystania nieruchomości, a także rzeczy ruchomych w czasie zwalczania klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidacji ich skutków.

W razie **ogłoszenia mobilizacji lub w czasie wojny** przekazane rzeczy ruchome i nieruchomości podlegają zwrotowi po ustaniu potrzeby ich używania.

Świadczenia szczególne

Świadczenia szczególne²⁰ to odpłatne zobowiązania realizowane przez administrację publiczną (rządową i samorządową), instytucje państwowe, podmioty gospodarcze i inne jednostki organizacyjne polegające na (patrz także rys. 4):

– dostosowaniu posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa (nie zmieniając ich właściwości i przeznaczenia);

²⁰ Świadczenia szczególne uszczegóławia Rozporządzenie RM z dnia 20 lipca 1993 r. w sprawie określania niektórych obowiązków i zadań niezbędnych na potrzeby obrony państwa ..., DzU z 1993 r., nr 69, poz. 331.

- przystosowaniu budowanych (przebudowywanych i rozbudowywanych) obiektów budowlanych oraz wytwarzanych rzeczy ruchomych dla potrzeb obrony państwa (nie zmieniając ich właściwości i przeznaczenia);
- gromadzeniu, przechowywaniu i konserwacji przedmiotów niezbędnych do wykonywania zadań obronnych;
- utrzymywanie (przemieszczanie) mocy produkcyjnych i remontowych, niezbędnych do wytwarzania rzeczy ruchomych na okres zagrożenia wojennego na potrzeby obrony państwa;
- wykonywaniu zadań mobilizacyjnych na rzecz sił zbrojnych;

3.2. Planowanie świadczeń na rzecz obrony

Proces planowania świadczeń rozpoczyna się z chwilą kiedy jednostki wojskowe, jednostki zmilitaryzowane w resorcie ON, jednostki Straży Granicznej (*tylko na czas „W”*) składają do macierzystych WKU „*zapotrzebowania na świadczenia...*” (patrz rys. 3). Wnioski o nałożenie obowiązku świadczeń składają także starostowie (*pobór, akcje kurierskie*), jednostki organizacyjne OC oraz państwowe jednostki organizacyjne²¹ wykonujące zadania dla potrzeb obrony państwa, ale bezpośrednio do terenowych organów administracji samorządowej (*wójt, burmistrz, prezydent miasta*).

Następnie w WKU na podstawie posiadanych informacji (*sprawozdanie PM-1, nieodpłatne informacje o nieruchomościach i rzeczach ruchomych*) rozpoczyna się analiza zgłoszonych potrzeb o stanie zasobów na administrowanym terenie. Po analizie zgłoszonych potrzeb WKU występuje do wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast) z pisemnymi wnioskami o nałożenie obowiązku świadczeń. W przypadku kiedy wnioski o nałożenie świadczeń zostały złożone bezpośrednio do terenowych organów administracji samorządowej,

²¹ Państwowe jednostki organizacyjne są to: jednostki przewidziane do militaryzacji, Policja, UOP, SG, Państwowa Straż Pożarna, Służba Więzienna, jedn. org. podległe MON (nie wchodzące w skład sił zbrojnych).

analiza zgłoszonych potrzeb odbywa się w tych organach. Należy podkreślić, że realizując wnioski na świadczenia wójt lub burmistrz (prezydent miasta) zobowiązany jest do zaspokojenia w pierwszej kolejności potrzeb jednostek organizacyjnych sił zbrojnych.

Na podstawie wniosków dostarczonych do wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast), zostaje opracowany:

- do 31.12 danego roku „**Roczny plan świadczeń osobistych i doraźnych świadczeń rzeczowych**” (który ma być wykonany w następnym roku kalendarzowym) – dotyczący świadczeń osobistych i doraźnych świadczeń rzeczowych realizowanych w czasie pokoju (ćwiczenia wojskowe, ćwiczenia w OC i w zakresie powszechnej samoobrony, wykorzystanie nieruchomości w czasie poboru);

- „**Plan świadczeń osobistych oraz etatowych i doraźnych świadczeń rzeczowych przewidzianych do wykonania w czasie mobilizacji lub wybuchu wojny**” – plan ten podlega ciągłej aktualizacji i jest sporządzany na podstawie wniosków:

- **WKU** w odniesieniu do: jednostek organizacyjnych sił zbrojnych, jednostek organizacyjnych wchodzących w skład sił zbrojnych na podstawie odrębnych przepisów oraz jednostek podległych MON (nie wchodzących w skład sił zbrojnych);

- **kierowników państwowych jednostek organizacyjnych** wykonujących zadania na rzecz obrony państwa;

- **starostów** w przypadku organizowania doręczania kart powołania do czynnej służby wojskowej oraz wezwań do wykonania świadczeń.

Ponadto, w planie tym ujmuje się własne potrzeby wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) w zakresie świadczeń osobistych i rzeczowych związanych z organizowaniem doręczania kart powołania do czynnej służby wojskowej oraz wezwań do wykonania świadczeń.

Źródło: opracowanie własne

Rys. 3. Planowanie świadczeń

3.3. Nakładanie obowiązku świadczeń osobistych oraz przeznaczanie nieruchomości i rzeczy ruchomych na cele świadczeń rzeczowych

Obowiązek wykonania świadczeń (patrz rys. 4) nakłada wójt lub burmistrz (prezydent miasta) na wniosek:

a) komendanta WKU, starosty, organu OC – świadczenia realizowane w czasie pokoju;

b) komendanta WKU, organu OC, kierowników państwowych jednostek organizacyjnych wykonujących zadania dla potrzeb obrony państwa, starosty (*doręczanie kart powołania i wezwań do wykonania świadczeń*) – świadczenia realizowane w czasie mobilizacji.

Należy pamiętać, że obowiązkowi **świadczeń osobistych** nie podlegają (*po złożeniu właściwych dokumentów*):

1) żołnierze pełniący czynną służbę wojskową oraz osoby, którym doręczono karty powołania;

2) poborowi odbywający służbę w obronie cywilnej lub służbę zastępczą;

3) osoby wybrane do sejmu, senatu, organów samorządu terytorialnego (*w okresie trwania kadencji*);

4) osoby zaliczane do I i II grupy inwalidzkiej (*a także trwale uznane za niezdolne do prowadzenia gospodarstwa rolnego*);

5) funkcjonariusze Policji, UOP, Straży Granicznej, Służby Więziennej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Ochrony Kolei, straży przemysłowej i pocztowej oraz sędziowie i prokuratorzy;

6) kobiety w ciąży i osoby sprawujące opiekę nad dziećmi do lat ośmiu;

7) osoby sprawujące opiekę nad dziećmi od ośmiu lat do szesnastu, osobami zaliczanymi do I grupy inwalidów albo obłożnie chorymi;

8) kierownicy publicznych zakładów opieki zdrowotnej oraz zatrudnione na stanowiskach w opiece społecznej i placówkach społeczno-wychowawczych.

Przedmiotem **świadczeń rzeczowych** nie mogą być:

1) tereny, pomieszczenia, maszyny, środki transportowe i inny sprzęt znajdujący się w posiadaniu:

– sejmu, senatu, kancelarii prezydenta RP i Rady Ministrów, ministerstw i urzędów wojewódzkich oraz banków i przedsiębiorstw, których założycielem jest prezes NBP;

– jednostek organizacyjnych podległych ministrom: obrony narodowej, spraw wewnętrznych i administracji, sprawiedliwości (*a także przedsiębiorstwa wobec których są organem założycielskim*);

– przedstawicielstw dyplomatycznych i urzędów konsularnych;

2) biblioteki, muzea i archiwa oraz obiekty zabytkowe (*obiekty kultury*);

3) zbiory naukowe i artystyczne;

4) świątynie i domy modlitwy (*o uregulowanej sytuacji prawnej*);

5) przedmioty wyłączone spod egzekucji (*stosownie do przepisów o egzekucji w administracji*);

6) parki narodowe i rezerwy przyrody;

7) przedszkola, domy dziecka, zakłady opiekuńczo – wychowawcze oraz szkoły specjalne i internaty tych szkół;

8) pojazdy przeznaczone do przewozu wewnątrz przedsiębiorstwa.

Decyzję o nałożeniu (*przeznaczeniu do wykonania*)²² świadczenia (patrz rys. 4) wraz z uzasadnieniem urząd gminy wystawia w trzech egzemplarzach (*jeden egzemplarz pozostaje w aktach gminy, pozostałe doręcza się za pokwitowaniem: wnioskodawcy oraz posiadaczowi*). Powyższa decyzja²³ jest dokumentem informującym osobę (*świadczenia osobiste*) lub posiadacza (*świadczenia rzeczowe*) o treści nałożonego zobowiązania na rzecz obrony państwa, a także mówiącym o terminie wykonania danego świadczenia (*w razie mobilizacji lub wojny decyzja stanowi wezwanie do realizacji nałożonego świadczenia przez wójta lub burmistrza*). Od decyzji przysługuje wnioskowo-

²² „Decyzja w sprawie nałożenia obowiązku świadczeń na rzecz obrony” – dot. świadczeń osobistych czasu „P”.

„Decyzja w sprawie przeznaczenia do wykonania świadczeń na rzecz obrony” – dot. doraźnych świadczeń rzeczowych czasu „P” oraz świadczeń osobistych i rzeczowych czasu „W”.

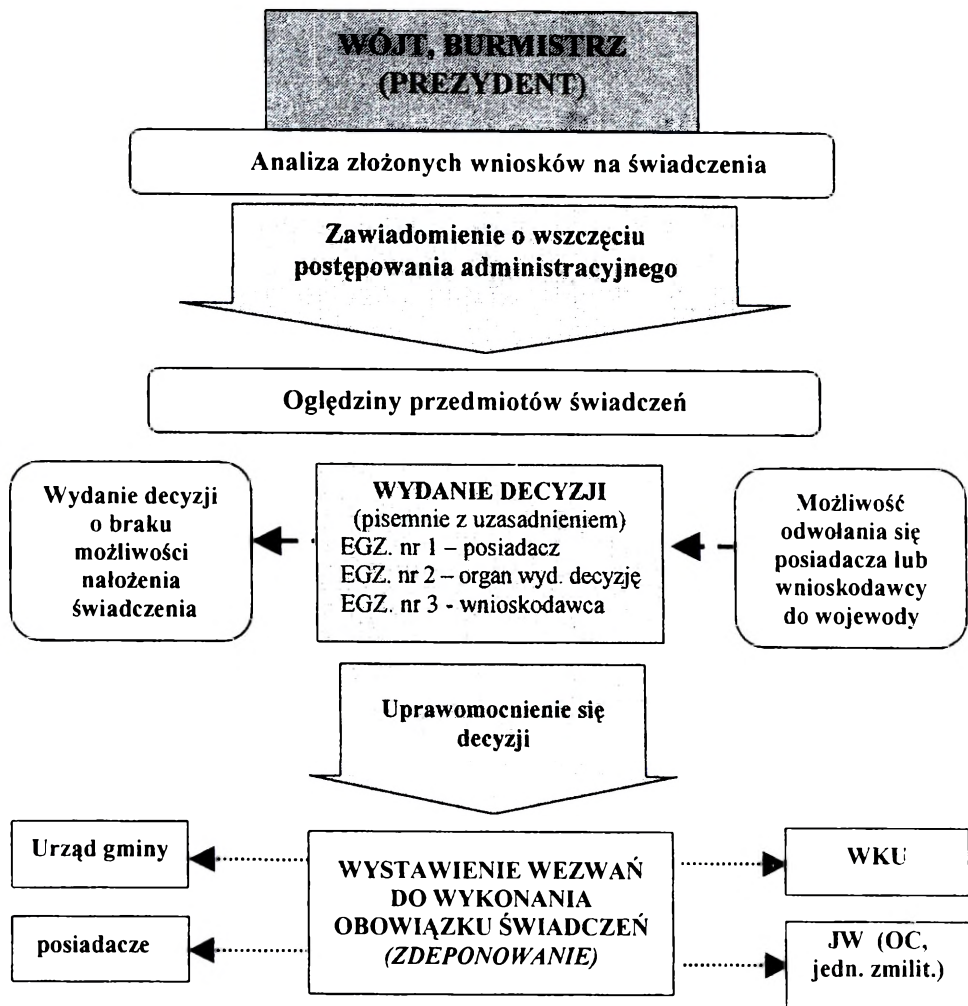
²³ W przypadku świadczeń osobistych w czasie pokoju decyzję doręcza się na 14 dni przed wykonaniem świadczenia i stanowi ona jednocześnie wezwanie do wykonania świadczenia.

dawcy i posiadaczowi odwołanie do wojewody w terminie 14 dni (*7 dni w stosunku do świadczeń osobistych nałożonych w czasie pokoju*). W razie braku możliwości nałożenia danego świadczenia zgłoszonego we wniosku, wójt, burmistrz (prezydent miasta) powiadamia o tym zainteresowanego wnioskodawcę.

Ważne jest, że w czasie mobilizacji lub w czasie wojny wójt lub burmistrz (*prezydent miasta*) może nałożyć obowiązek świadczeń na podstawie doraźnie zgłoszonych wniosków przez dotychczas uprawnione organy oraz **dowódców jednostek wojskowych**.

Przed wydaniem decyzji o nałożeniu świadczeń (*w toku postępowania administracyjnego*) wójt lub burmistrz (*prezydent miasta*) może dokonywać oględzin nieruchomości i rzeczy ruchomych, które mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych. W oględzinach tych mogą uczestniczyć przedstawiciele wnioskodawców.

Po uprawomocnieniu się decyzji wójt, burmistrz (*prezydent miasta*) wystawia „*Wezwania do wykonania świadczeń na rzecz obrony*”. Wezwania dotyczące świadczeń realizowanych w czasie mobilizacji lub wojny wystawia się w czasie pokoju, w razie uruchomienia świadczeń w związku ze sprawdzaniem gotowości bojowej i mobilizacyjnej sił zbrojnych urząd gminy wystawia nowe wezwania. Wezwania przechowuje się w urzędzie gminy (*w stałej aktualności, posegregowane stosownie do planowanego sposobu doręczania*) lub u innych wnioskodawców. Na wniosek komendanta WKU wezwania mogą być pobrane z urzędu gminy i przechowywane w WKU lub przekazane do jednostek wojskowych (*wówczas obowiązek dostarczenia wezwań spoczywa na dowódcach JW*). Wezwania do wykonania świadczeń polegających na obsłudze i dostarczeniu przedmiotów świadczeń rzeczowych mogą być przechowywane u posiadaczy środków transportowych i maszyn.

Źródło: opracowanie własne

Rys. 4. Nakładanie obowiązku świadczeń

Nakładanie **świadczeń szczególnych** następuje w odmienny sposób niż świadczeń osobistych i rzeczowych. Organami właściwymi do nakładania tych świadczeń na mocy **decyzji administracyjnej**, są:

– minister obrony narodowej (w stosunku do przedsiębiorstw, których jest on organem założycielskim);

– minister gospodarki (w stosunku do przedsiębiorstw, których jest on organem założycielskim oraz w odniesieniu do spółek, w których Skarb Państwa posiada ponad 50% udziału);

– wojewoda na administrowanym obszarze (w stosunku do przedsiębiorstw, których jest on organem założycielskim oraz w odniesieniu do spółek, w których Skarb Państwa posiada mniej niż 50% udziału, a także w odniesieniu do jednostek organizacyjnych i osób fizycznych nie posiadających osobowości prawnej).

Przedsiębiorcy, na których zostały nałożone powyższe zadania otrzymują dotacje (wyplacane z budżetów właściwych ministrów i wojewodów na podstawie umów).

3.4. Wykonanie świadczeń osobistych i rzeczowych na rzecz obrony

W wypadku kiedy osoba, na którą nałożono obowiązek **świadczeń osobistych**, nie może ich zrealizować z powodu obłożnej choroby, natychmiast powiadamia o zaistniałej sytuacji wójta, burmistrza (prezydenta miasta), a ten informuje zainteresowanych biorców świadczeń.

Jednostki organizacyjne korzystające ze **świadczeń osobistych** zobowiązane są do zapewnienia osobom wykonującym te świadczenia:

– zapłaty za wykonane świadczenie²⁴ (ryczałt godzinowy w wysokości 1/178 kwoty najniższego miesięcznego wynagrodzenia), jeśli świadczenie wykonywane jest w czasie pracy, a pracodawca nie zapłacił za opuszczony okres pracy to zamiast ryczałtu wypłaca się odpowiednią należność pieniężną;

– zwrot kosztów przejazdu;

– warunków bezpieczeństwa i higieny pracy;

– czas na odpoczynek i zapewnia warunki do jego realizacji jeżeli świadczenie trwa powyżej 24 godz. wydziela się;

²⁴ Do czasu wykonywania świadczenia wlicza się czas dojazdu (łącznie do 2 godz.) oraz czas odpoczynku (do 8 godz.).

– bezpłatne wyżywienie lub równoważnik pieniężny²⁵ kiedy świadczenie trwa powyżej 8 godz.;

– bezpłatnej opieki zdrowotnej oraz świadczeń z ZUS²⁶ (*w razie wypadku lub śmierci w związku z wykonywanym świadczeniem*).

Posiadacz środków transportowych, maszyn, nieruchomości wezwany do wykonania świadczenia rzeczowego zobowiązany jest oddać go do używania w stanie przydatnym do użytku wraz z aktualną dokumentacją (*z niezbędnym wyposażeniem*). Powyższe dotyczy także narzędzi i urządzeń, które muszą być sprawne technicznie, a nieruchomości w stanie użytkowym z odpowiednio wyposażone. W razie niemożności oddania przedmiotów świadczeń w określonym miejscu i terminie posiadacz powinien natychmiast powiadomić o przyczynach władze gminy, a także biorącego dane świadczenie (*w przeciwnym wypadku zastosowany będzie środek egzekucji administracyjnej*).

Posiadaczowi, który udostępnił przedmioty **świadczeń rzeczowych** przysługuje:

– rewaloryzowany corocznie ryczałt, którego wielkość jest określana w rozporządzeniu Rady Ministrów (jeśli wskaźnik przyrostu cen jest wyższy niż 10%);

– prawo do odszkodowania za szkody wynikłe w trakcie użytkowania przedmiotu świadczeń²⁷;

– zwrot kosztów przejazdu z miejsca zamieszkania do miejsca zwrotu przedmiotu świadczeń.

3.5. Znaczenie świadczeń na rzecz obrony dla Sił Zbrojnych RP

W wyposażeniu jednostek wojskowych w czasie pokoju znajdują się tylko wyspecjalizowane środki transportowe oraz pewna liczba środków uniwersalnych przeznaczonych do zabezpieczenia procesu

²⁵ Koszt wyżywienia odpowiada stawkom za podróże służbowe określone przez właściwego ministra do spraw pracy i polityki socjalnej.

²⁶ Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

²⁷ Zgłoszenie wniosku powinno nastąpić nie później niż w ciągu 12 miesięcy od stwierdzenia szkody z dniem odebrania (zawiadomieniu o utracie) przedmiotu świadczeń, a ustalenie wysokości odszkodowania w ciągu 30 dni od zgłoszenia wniosku.

szkolenia i codziennego funkcjonowania jednostek. W związku z tym, podmioty gospodarcze są zobligowane do przekazania lub udostępnienia siłom zbrojnym określonej liczby sprawnych technicznie środków transportowych i maszyn, które w okresie mobilizacji i wojny będą wykorzystane do zabezpieczenia procesu mobilizacji (*doraźne świadczenia rzeczowe*) oraz jako uzupełnienie do etatu czasu „W” jednostek wojskowych (*etatowe świadczenia rzeczowe*). Powyższe wskazuje, że największym biorcą świadczeń z gospodarki narodowej są siły zbrojne które mają niewystarczający stopień rozwinięcia²⁸ większości JW (*zarówno w stanie osobowym jak i w zakresie środków transportowych*). Dla dokładniejszego zrozumienia i zobrazowania powyższego stwierdzenia pożyteczne będzie umiejscowienie świadczeń w systemie mobilizacyjnym naszych sił zbrojnych (rys. 5) oraz pokazanie roli jaką spełniają na rzecz jednostek wojskowych (rys. 6).

Innymi słowy, bez mobilizacji i sprawnego systemu świadczeń nie może być mowy o skutecznym wypełnianiu dwóch podstawowych funkcji, jakie na SZ RP nałożył rząd²⁹, czyli:

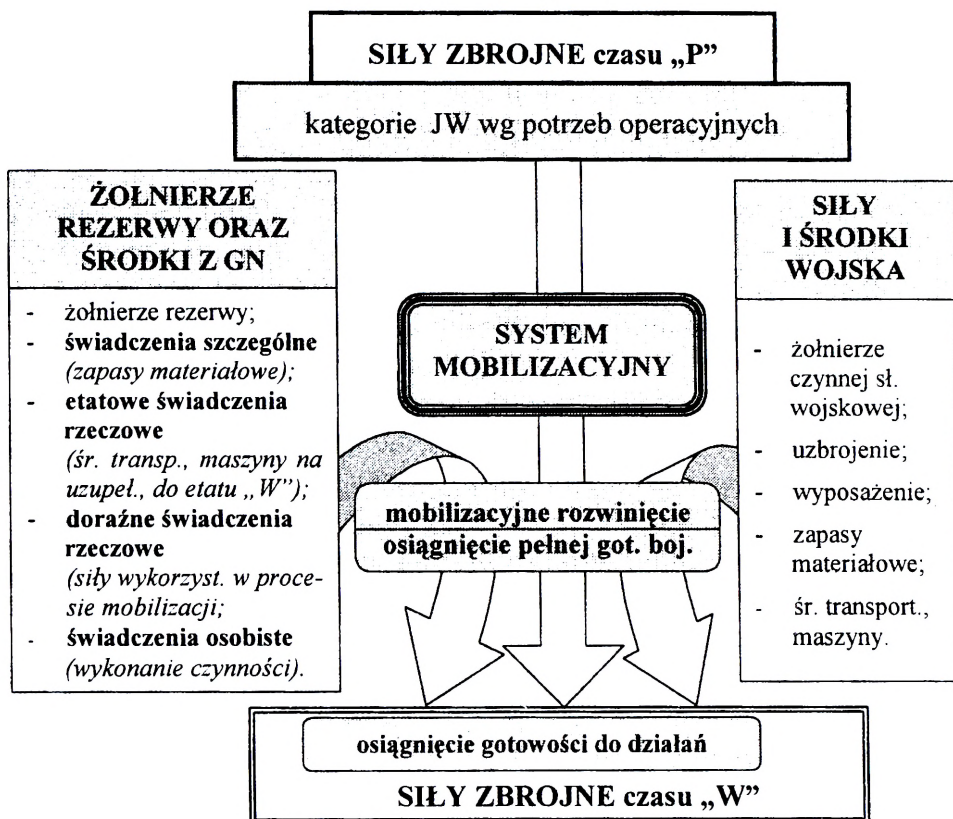
– **odparcia bezpośredniej agresji na terytorium Polski (*udziału w odparciu agresji na inne państwo w ramach sojuszu NATO*);**

– **reagowania na wszelkie kryzysy (*w tym niemilitarne, jak zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i zwalczaniu ich skutków*).**

Z powyższego schematu wynika, że znacząca część sił zbrojnych nie jest w stanie osiągnąć gotowości do działań bez uruchomienia **systemu świadczeń**. Przedstawiona sytuacja nie wydaje się na dzień dzisiejszy trudna dla SZ RP, gdyż Wojsko Polskie jest zaangażowane w operacje inne niż wojna (*np.: utrzymania pokoju, wymuszania pokoju, budowania pokoju*) oraz bierze udział w misjach pokojowych, które wymagają nielicznych sił (*a te i tak są uzupełniane w sprzęt z całych sił zbrojnych*).

²⁸ Stopień rozwinięcia sił zbrojnych w czasie pokoju – to procentowy wskaźnik wyrażony stosunkiem etatu pokojowego do etatu wojennego (Ep:Ew).

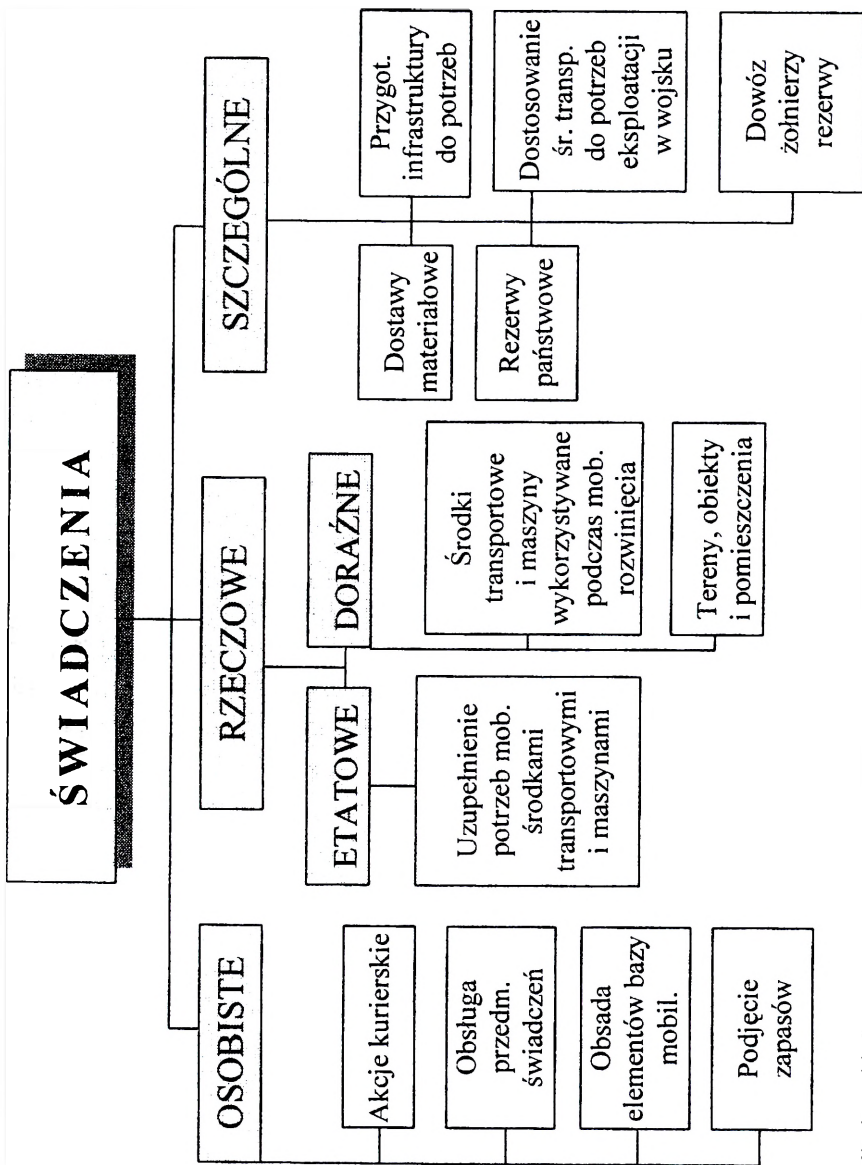
²⁹ Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej – przyjęta na posiedzeniu RM w dn. 04.01.2000 r., s. 18.

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Babuła, *Systemy mobilizacyjne SZ*, Warszawa 1995, s. 51.

Rys. 5. Istota systemu mobilizacyjnego

Na rysunku 6. pokazano grupy świadczeń za pomocą których mogą być realizowane zamierzenia w trudnych dla sił zbrojnych przedsięwzięciach mobilizacyjnego rozwijania oraz osiągnięcia gotowości bojowej, uzmysławiające dodatkowo, że SZ RP będąc ubogo wyposażone w środki transportu nie są w stanie całkowicie wypełniać stawianych przed nimi zadań.

Źródło: M. Kuliczkowski, *Znaczenie militarne transportu*, Myśl Wojskowa, nr 4/1998, s. 79.

Rys. 6. Świadczenia GN na rzecz sił zbrojnych

Z drugiej strony nasuwa się pytanie, jak zachowa się system zaopatrywania kraju w czasie wojny, jeśli na zaspokojenie potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych wykorzystana zostanie znaczna liczba pojazdów samochodowych i maszyn. Zaznaczyć należy, że istnieje pewna granica możliwości zaspokojenia potrzeb wojska kosztem sił i środków z gospodarki narodowej, której przekroczyć nie można, co pokazują ćwiczenia mobilizacyjne, kiedy to wojewodowie zmuszeni byli często do interwencji na rzecz zaniechania pobierania pewnej liczby pojazdów, niezbędnych do zaspokojenia potrzeb okolicznej ludności. Znowu przyczyna takiego stanu rzeczy tkwi w małej liczbie środków transportowych posiadanych przez siły zbrojne w czasie „P”.

Przedstawione problemy wskazują, że system mobilizacyjny SZ RP oparty jest na słynnej zasadzie minimalnego „zamrażania” środków transportowych i maszyn w jednostkach wojskowych, a maksymalnego ich wykorzystania z zasobów gospodarki narodowej.³⁰ Dodatkowo brak poważniejszych zakupów sprzętu dla wojska od 1989 roku³¹ powoduje, że siły zbrojne muszą w coraz większym stopniu korzystać z zasobów będących w posiadaniu podmiotów gospodarczych. Dla przykładu, siły zbrojne Francji posiadają potrzeby mobilizacyjne w zakresie środków transportowych na poziomie kilkunastu tysięcy pojazdów i w najbliższej przyszłości przewiduje się całkowite zaspokojenie potrzeb armii w pojazdy samochodowe ogólnego użytku. Porównując, nasze siły zbrojne planują wykorzystać około 80 tysięcy pojazdów z gospodarki narodowej (z tendencją do wzrostu). Widać zatem, że system świadczeń w warunkach polskich jest koniecznością i skomplikowanym przedsięwzięciem. Należy jednak być ostrożnym, ponieważ to powiększone „zamrażanie” jest kuszące z ekonomicznego i społecznego punktu widzenia, ale z punktu widzenia gotowości bojowej sił zbrojnych jest zjawiskiem wielce niekorzystnym. Jednostki wojskowe wyposażone w dużej mierze w zastępcze środki transportowe nie osiągają w pełni swojej złożonej struktury

³⁰ J. Babuła, *Systemy mobilizacyjne sił zbrojnych*, Warszawa 1995, s. 85.

³¹ E. Firlej, *Finansowe aspekty integracji Polski z NATO*, Sprawy Międzynarodowe, nr 1/1996, s. 39.

funkcjonalnej, nawet po zakończeniu mobilizacji, a w konsekwencji nie są gotowe do wypełniania zadań dla nich przewidzianych w okresie kryzysu, zagrożenia i wojny.

Podsumowując treści zawarte w tym rozdziale, trzeba stwierdzić, że funkcjonowanie **systemu świadczeń** jest w warunkach polskich koniecznością, służącą przygotowaniu państwa do obrony (*w okresie pokoju*), podwyższaniu zdolności obronnych państwa (*w okresie zagrożenia, mobilizacji lub wojny*) oraz szeroko pojętego bezpieczeństwa jego obywateli (*poprzez zwalczanie klęsk żywiołowych i nadzwyczajnych zagrożeń środowiska oraz likwidacji ich skutków*). W związku z tym, system ten musi być tak skonstruowany, aby zapewnić wszystkim biorcom świadczeń możliwość wykonania postawionych przed nimi zadań. Stąd na dzień dzisiejszy konieczność:

- doskonalenia obowiązującego prawa (*brak jednoznaczności przepisów prawnych oraz luki prawne, niedostateczne informacje na temat zasobów środków transportowych i maszyn*);

- stworzenia systemu motywacji dla posiadaczy przedmiotów świadczeń;

- profesjonalnego szkolenia przedstawicieli administracji publicznej biorących udział w procesie planowania i nakładania świadczeń;

- zwiększenia liczby zakupów środków transportowych dla SZ RP (*obniży się wówczas liczba środków pobieranych z gospodarki narodowej*).

ZAKOŃCZENIE

W materiałach do studiowania przedstawiono wybrane problemy dotyczące zadań i współpracy organów administracji wojskowej i publicznej w zakresie uzupełniania sił zbrojnych.

Uzupełnianie sił zbrojnych rozpatrywano w czasie pokoju i dotyczyło ono problematyki związanej z odbywaniem służby wojskowej przez poborowych w celu przyszłego gromadzenia zasobów rezerw mobilizacyjnych na potrzeby wojenne. Przybliżona została problematyka dotycząca zadań organów administracji publicznej związanych z zaspokojeniem potrzeb obronnych państwa, w tym potrzeb mobilizacyjnych sił zbrojnych.

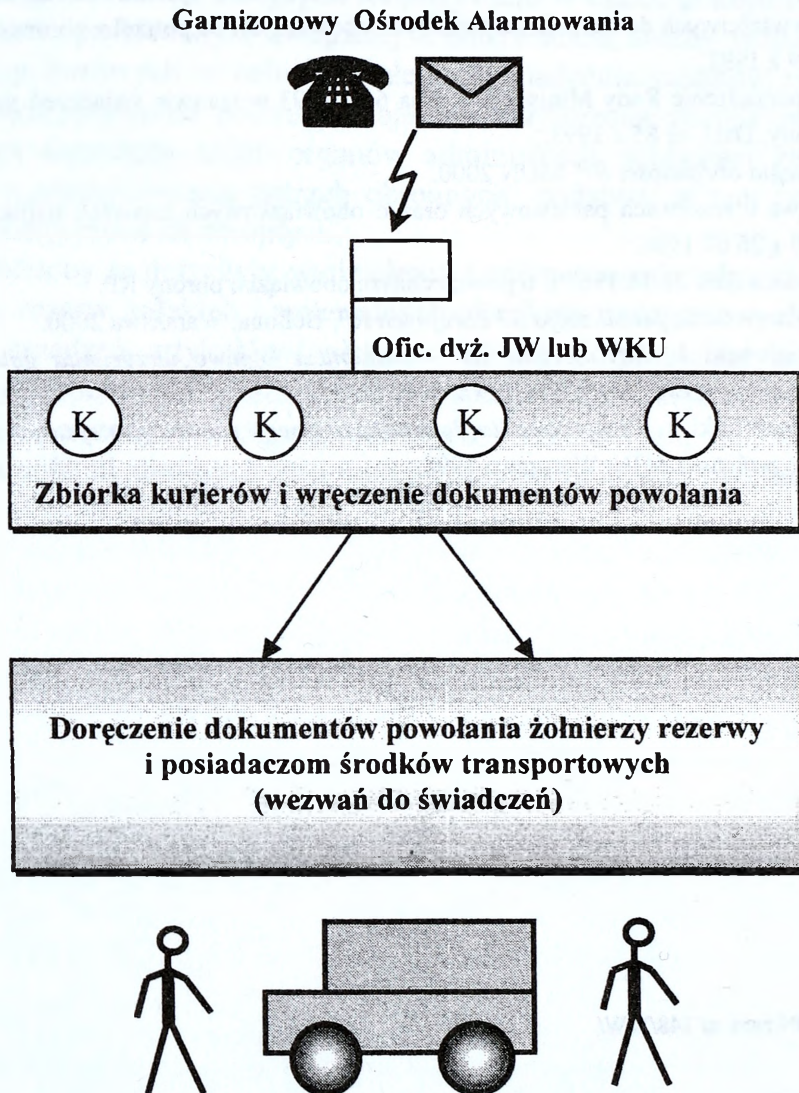
Potrzeby te dotyczyły wydzielenia i przygotowania odpowiedniej liczby rezerw ludzkich i materialnych (środków transportowych, maszyn, urządzeń, artykułów logistycznych). Całość problematyki dotyczącej uzupełniania sił zbrojnych w okresie pokoju, kryzysu i wojny spinają potrzeby świadczeń osobistych i rzeczowych, bez których działalność sił zbrojnych traci wszelki sens przygotowań wojennych.

BIBLIOGRAFIA

1. Babula J., *Systemy mobilizacyjne sił zbrojnych*, Warszawa, Bellona 1995.
2. Projekt ustawy o służbie wojskowej i innych powinnościach obronnych, MON, Warszawa 1999.
3. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20.07.1993 r. w sprawie określenia organów właściwych do nakładania niektórych obowiązków na potrzeby obronne, DzU, nr 69 z 1993.
4. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6.09.1993 w sprawie świadczeń na rzecz obrony, DzU, nr 85 z 1993.
5. *Strategia obronności RP*, MON 2000.
6. Ustawa o rezerwach państwowych oraz o obowiązkowych zapasach paliw, DzU, nr 90 z 26.07.1996.
7. Ustawa z dnia 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP.
8. Wojnarowski J., *Mobilizacja Sił Zbrojnych RP*, Bellona, Warszawa 2000.
9. Wojnarowski J., *Sily Zbrojne RP – zasadnicze ogniwo utrzymania gotowości obronnej państwa*, AON Warszawa, 2000.
10. Wojnarowski J., *Przygotowania do mobilizacyjnego rozwinięcia systemu obronnego państwa*, AON, Warszawa 1998.

SPOSOBY DZIAŁANIA AKCJI KURIERSKICH

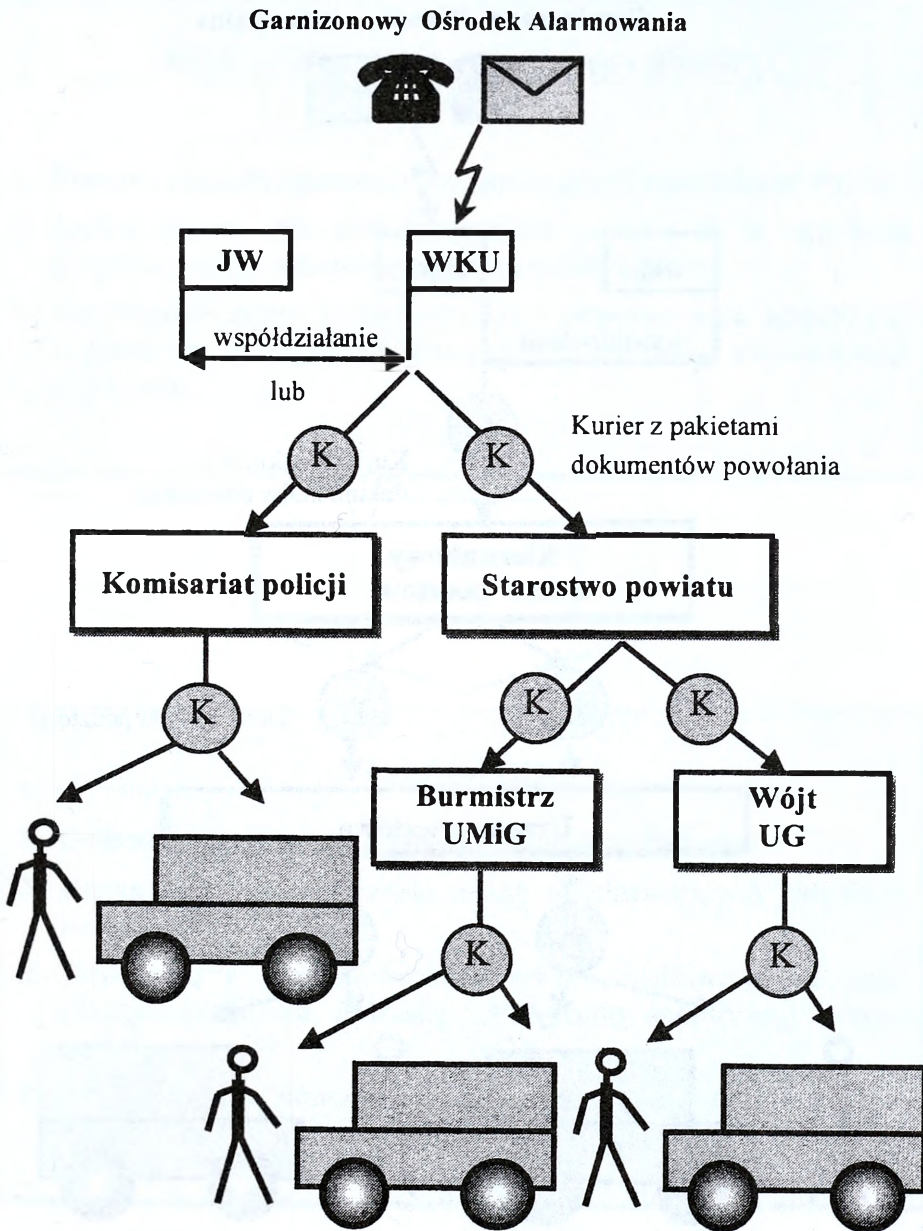
1. Akcja kurierska jednostki wojskowej lub WKU

Potrzeby mobilizacyjne

SPOSOBY DZIAŁANIA AKCJI KURIERSKICH

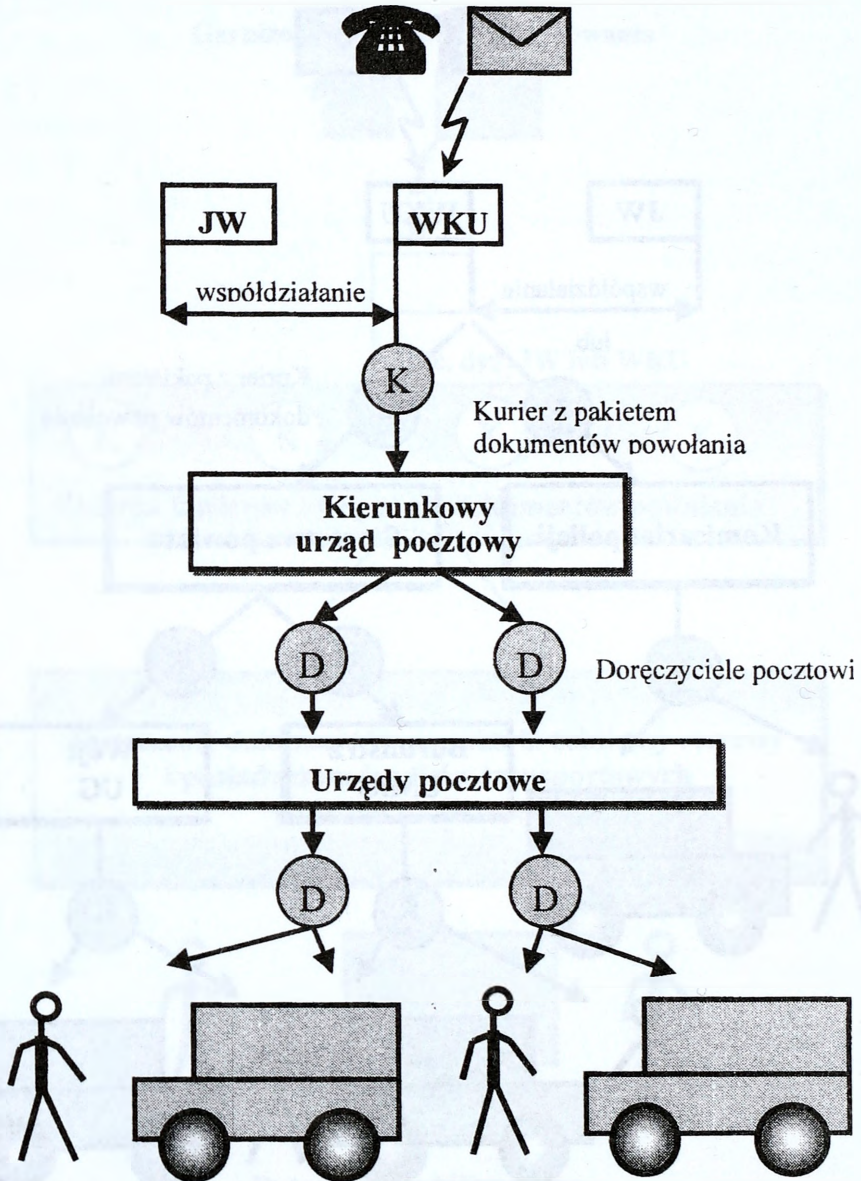
2. Akcja kurierska organów administracji publicznej

SPOSOBY DZIAŁANIA AKCJI KURIERSKICH

3. Akcja kurierska urzędu pocztowego

Garnizonowy Ośrodek Alarmowania

WSPÓLDZIAŁANIE WSzW Z WOJEWODĄ w zabezpieczeniu mobilizacji wojsk

Wojewódzki Sztab Wojskowy (WSzW)

- 1. Planowanie zabezpieczenia mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk.**
- 2. Nadzorowanie nad przygotowaniem mobilizacji w ogniwach gospodarczych i administracyjnych województwa.**
- 3. Uzgodnienie planu powiadamiania o uruchomieniu mobilizacji w jednostkach wojskowych organów terenowych administracji publicznej.**

WOJEWODA

- 1. Organizacja stanowiska kierowania województwem.**
- 2. Organizacja zabezpieczenia zadań mobilizacyjnych jednostek wojskowych.**
- 3. Tworzenie i utrzymywanie rezerw mobilizacyjnych oraz gospodarczych na potrzeby „Programu mobilizacji gospodarki”.**
- 4. Organizowanie dowozu żołnierzy rezerwy do miejsc prowadzenia mobilizacji jednostek wojskowych.**

WSPÓLDZIAŁANIE WКУ Z ORGANAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO I PODMIOTAMI GOSPODARCZYMI W ZABEZPIECZENIU MOBILIZACJI JEDNOSTEK WOJSKOWYCH

Wojskowa Komenda Uzupelnień (WКУ)

1. Wnioskowanie o nałożenie świadczeń osobistych i rzeczowych.
2. Prowadzenie postępowań reklamacyjnych żołnierzy rezerwy.
3. Nadawanie przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom rezerwy.
4. Przekazywanie sygnałów o uruchomieniu mobilizacji.
5. Doręczanie dokumentów powołania żołnierzom rezerwy i posiadaczom środków transportowych (UG i UM).
6. Deponowanie dokumentów powołania (UPT, KP, UG).
7. Kontrolowanie (ogłędziny) stanu technicznego środków transportowych u posiadaczy.

STAROSTA – BURMISTRZ – WÓJT

1. Zabezpieczenie potrzeb mobilizacyjnych JW.
2. Organizacja akcji doręczania dokumentów powołania.
3. Organizacja dostaw i usług na rzecz zabezpieczenia mobilizacji JW.
4. Opracowanie planu świadczeń na rzecz obrony.
5. Nakładanie obowiązku świadczeń osobistych i rzeczowych.
6. Organizowanie akcji kurierskich i doręczanie dokumentów powołania.
7. Rozplakatowanie obwieszczeń o mobilizacji SZ.
8. Udostępnienie danych statystycznych o stanie nieruchomości.

INNE PODMIOTY

1. Deponowanie i doręczanie dokumentów powołania (UPT, KP).
2. Ochrona tras kurierskich i miejsc prowadzenia mobilizacji przez policję.
3. Wydzielanie i utrzymywanie środków transportowych (maszyn) przez zakłady.
4. Utrzymywanie zapasów paliw w wydzielonych stacjach CPN S.A.
5. Wydzielanie łączy i linii telekomunikacyjnych (TP S.A.)
6. Doręczanie dokumentów powołania adresatom - UPT.
7. Wydzielenie łóżek szpitalnych na potrzeby wojska.

Załącznik 6

**NIE ZRYWAĆ
NIE ZAKLEJAĆ**

OBWIESZCZENIE MINISTRA OBRONY NARODOWEJ

W związku z ogłoszeniem powszechnej mobilizacji

Wzywam:

1. Żołnierzy rezerwy, którzy posiadają karty mobilizacyjne koloru białego, do niezwłocznego zgłoszenia się w miejscach określonych w tych kartach. Należy wybrać takie drogi i środki komunikacji, które zapewnią przybycie do tych miejsc w jak najkrótszym czasie.

2. Do natychmiastowego powrotu do miejsc pełnienia służby wszystkich żołnierzy przebywających czasowo poza jednostkami wojskowymi.

3. Wszystkich żołnierzy rezerwy posiadających karty mobilizacyjnego koloru zielonego o przygotowanie się do stawienia w miejscach określonych w dodatkowo doręczonych kartach powołania z chwilą ich otrzymania. Natomiast tych żołnierzy, którzy zmienili miejsce pobytu podczas mobilizacji i wojny lub w wyniku zarządzenia rozśrodkowania lub ewakuacji ludności, do zgłoszenia się w najbliższej wojskowej komendzie uzupełnień lub zawiadomienia o tym fakcie właściwego wójta, burmistrza (prezydenta miasta) przed upływem 48 godzin od przybycia.

4. 1) Osoby, którym wydano ostateczne decyzje o przeznaczeniu ich do wykonania świadczeń na rzecz obrony,

2) Posiadaczy nieruchomości i rzeczy ruchomych, którym wydano ostateczne decyzje o przeznaczeniu tych nieruchomości i rzeczy ruchomych:

– do natychmiastowego wykonania świadczenia w miejscu określonym w decyzji;

Podaje się do wiadomości wszystkim osobom podlegającym przepisom ustawy o powszechnym obowiązku Rzeczypospolitej Polskiej, że:

1) kto w czasie mobilizacji lub wojny w celu trwałego uchylania się od obowiązku służby wojskowej będąc powołany do czynnej służby wojskowej nie zgłasza się do tej służby w określonym terminie i miejscu, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci (art. 241 ust.1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej);

2) kto w czasie mobilizacji lub wojny uchyla się od wykonania obowiązku świadczeń osobistych lub rzeczowych, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 (art. 242 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej).

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

**NIE ZRYWAĆ
NIE ZAKLEJAĆ**

WOJSKOWY KOMENDANT UZUPEŁNIEŃ

.....

**OBWIESZCZENIE
WOJSKOWEGO KOMENDANTA UZUPEŁNIEŃ
o wezwaniu w sprawie obowiązku obrony**

Na podstawie art. 52 ust. 1 i art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 1992 r. nr 4, poz. 16, nr 40, poz. 174 i nr 54, poz. 254)

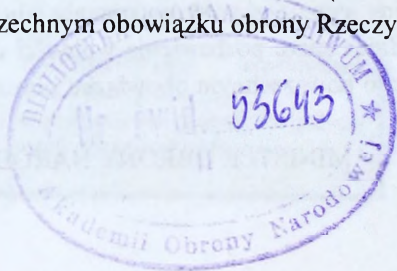
1. Wzywam do stawienia się osoby:

.....
.....
.....
.....

2. Osoby wezwane są obowiązane stawić się w dniu r.
w wraz z książeczką wojskową lub dowodem osobistym.

Podaje się do wiadomości wszystkim osobom podlegającym przepisom ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej:

kto w czasie mobilizacji lub wojny nie zgłasza się na wezwanie w terminie i miejscu określonym w niniejszym obwieszczeniu w celu trwałego uchylania się od obowiązku służby wojskowej, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze śmierci (art. 241 ust. 1 z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej).

.....
(stopień wojskowy, nazwisko i imię)